

Regeringens skrivelse

1999/2000:114

En miljöorienterad produktpolitik

Skr.
1999/2000:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 25 maj 2000

Göran Persson

Kjell Larsson
(Miljödepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

En miljöorienterad produktpolitik syftar till att förebygga och minska produkters negativa påverkan på människors hälsa eller på miljön under produkternas hela livscykel. Alla aktörer har ett ansvar och såväl administrativa, ekonomiska och marknadsdrivna styrmedel som näringslivets och andra aktörers egna initiativ behövs. I skrivelsen redovisar regeringen en strategi för en miljöorienterad produktpolitik och för hur arbetet bör bedrivas i Sverige, inom EU och globalt. Utgångspunkterna för en miljöorienterad produktpolitik finns i Amsterdamfördraget och miljöbalken. Aktiviteter som stödjer en miljöorienterad produktpolitik, t.ex. arbetet med omställning till ekologiskt hållbar utveckling och de nationella miljö kvalitetsmålen, redovisas och exempel på styrmedel som bedöms vara viktiga inslag i en sådan politik presenteras. Arbetet inom EU bör säkerställa en miljöorienterad produktpolitik som skapar förutsättningar för en effektiv inre marknad med ett starkt skydd för människors hälsa och för miljön. En sådan politik bör även bidra till en hållbar utveckling inom det internationella handelssystemet. EU:s sjätte miljöhandlingsprogram bör bl.a. innehålla en gemensam princip om minimering av produkters miljöbelastning och om producenters ansvar för produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv. Kunskapen om produkters negativa påverkan på människors hälsa och på miljön bör förbättras.

Innehållsförteckning

1	Ärendet och dess beredning	3
2	En gemensam miljöorienterad produktpolitik	4
2.1	En miljöorienterad produktpolitik - behov och mål	4
2.2	Vägledande principer och stödjande aktiviteter	6
2.2.1	Principer enligt Amsterdamfördraget.....	7
2.2.2	Principer enligt miljöbalken.....	7
2.2.3	Andra stödjande aktiviteter	9
2.3	Samordning med andra strategier och handlingsprogram .	11
3	En miljöorienterad produktpolitik kräver en helhetssyn.....	15
3.1	Livscykelperspektivet – produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv	15
3.2	Styrmedel och andra drivkrafter i en miljöorienterad produktpolitik	18
3.2.1	Miljöinformation	20
3.2.2	Miljöledningssystem	23
3.2.3	Offentlig upphandling	24
3.2.4	Producentansvar	25
3.2.5	Kunskapshöjande insatser	27
3.2.6	Standardisering.....	28
3.3	Gränsöverskridande handel – EU och globalt.....	30
4	Varje aktör har ett ansvar för en miljöorienterad produktpolitik.....	33
4.1	Ett gemensamt ansvar.....	33
4.2	Staten, kommunerna och andra samhällsorgan	34
4.3	Tillverkare	36
4.4	Handeln - importörer, exportörer och distributörer.....	37
4.5	Konsumenterna.....	38
4.6	Avfallsaktörer.....	40
4.7	Övriga aktörer	41
5	Strategi och fortsatt arbete för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik.....	42
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanser -	45
	Kretsloppsdelegationens rapport 1997:19	
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser -.....	47
	Naturvårdsverkets rapport 5043	
	Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträdet den 25 maj 2000.....	48

Kretsloppsdelegationen (M 1993:A) har på uppdrag av regeringen i rapporten Producentansvar för varor – förslag och idé (Rapport 1997:19) redovisat en idé om ett generellt producentansvar för alla varor. Rapporten innehåller också ett förslag om producenternas informationsplikt avseende varornas innehåll av material och ämnen, möjligheter att demontera och materialåtervinna dem samt deras miljöpåverkan. I rapporten presenteras också en idé om hur en garanti för producentansvarets fullföljande och funktion kan åstadkommas genom en obligatorisk försäkring. Rapporten har remissbehandlats (M1998/179/Kn) och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. Av remissvaren framgår att förslagen behöver bearbetas ytterligare.

Regeringen gav Naturvårdsverket i uppdrag att redovisa förutsättningarna för och konsekvenserna av att införa en generell princip om producenters ansvar för en produkts miljöpåverkan under hela livscykeln. I uppdraget ingick också att analysera de förslag och idéer som framfördes i Kretsloppsdelegationens rapport (1997:19). Naturvårdsverket har presenterat detta uppdrag i rapporten Producenters ansvar för varors miljöpåverkan (Rapport 5043). Rapporten innehåller ett underlag för att beskriva producenters ansvar för varors miljöpåverkan inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik. Rapporten innehåller också ett antal förslag till fortsatt arbete, bl.a. införande av en princip om producenters ansvar för produkters miljöbelastning under en varas hela livscykel, producenters ansvar för miljöinformation och fortsatt utveckling av miljömärkning och miljövarudeklarationer. Rapporten har remissbehandlats (M2000/14/Kn) och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*.

Kretsloppsdelegationen (M 1993:A) har på uppdrag av regeringen presenterat rapporten Företag i kretslopp (Rapport 1998:23) med en utvärdering av i vilken omfattning näringslivet har utvecklat en kretsloppsanpassad hantering av varor, råvaror och restprodukter (M1998/2413/Kn). Utvärderingen visar att svenska företag alltmer har börjat engagera sig i miljö- och kretsloppsfrågor. Utvecklingen har skett främst hos de stora företagen men den sprider sig nu även till de medelstora. Även en del små företag har blivit aktiva men de flesta mindre företagen är omedvetna om sin miljöbelastning. Kretsloppsdelegationen gör bedömningen att nya strategier bör tas fram för att kretsloppsmålen skall nås. En gemensam kretsloppsstrategi för Europa behövs också.

2 En gemensam miljöorienterad produktpolitik

2.1 En miljöorienterad produktpolitik - behov och mål

Regeringens bedömning: Regeringen avser att verka för att en miljöorienterad produktpolitik formuleras. Denna bör vara vägledande för utvecklingen av produktområdet, såväl nationellt som för det svenska agerandet inom EU och globalt.

Målet med en miljöorienterad produktpolitik är att få fram varor och tjänster som leder till minsta möjliga negativa påverkan på människors hälsa eller på miljön i varje led under produkternas livscykel. Produkter bör vara material- och energieffektiva, samtidigt som de inte bör innehålla eller kräva användning av ämnen som kan ge negativa effekter på människors hälsa eller på miljön.

En internationellt etablerad miljöorienterad produktpolitik bidrar dessutom till en väl fungerande inre marknad, konkurrensfördelar för Europa samt minskade handelshinder globalt.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna instämmer med Naturvårdsverket om behovet av en gemensam miljöorienterad produktpolitik. Flera instanser instämmer även i målet för en miljöorienterad produktpolitik. *Företagarnas Riksorganisation* efterlyser en analys av de effekter en miljöorienterad produktpolitik får på små företag.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i de senaste årens regeringsförklaringar uttalat att arbetet med att ställa om Sverige till ekologisk hållbarhet skall fortsätta och påskyndas och att Sverige skall vara ett föregångsland i detta arbete. För att undvika att miljöförstöring och utarmning av naturresurser och ekosystem skall begränsa framtida generationers livsmiljö och välfärd har regeringen ställt upp tre mål för ekologisk hållbarhet. Dessa är skyddet av miljön, en effektiv användning av resurser och en hållbar försörjning. Samtidigt skall Sverige möta 2000-talet på ett sätt som ger förutsättningar för en uthållig och hög ekonomisk tillväxt i en värld som präglas av snabba förändringar och en allt hårdare konkurrens. En hållbar utveckling skall ge ett integrerat perspektiv på miljöskydd, samhällsekonomi, företagande samt teknisk och social utveckling. Begreppet "hållbar utveckling" innebär också att ett långsiktigt perspektiv på samhällsutvecklingen anläggs.

Historiskt har miljöarbetet fokuserats på att minska utsläppen till luft, vatten och mark från stora väldefinierade punktkällor. Många av dagens miljöproblem beror på det sätt på vilket material utnyttjas och hanteras. Att hushålla med material och energi är viktigt i omställningen till ett hållbart samhälle. En produkts totala miljöbelastning beror på produktens

innehåll och sammansättning, dess livslängd, hur den produceras, distribueras, används och tas om hand efter användningen.

Enligt Naturvårdsverket (Rapport 5043 och SCB:s produktions- och avfallsstatistik) motsvarar den årliga nettotillförseln av varor till det svenska samhället ca 160 miljoner ton. Från den årliga materialanvändningen genereras ca 20 miljoner ton avfall (vatten och gruvavfall exkluderat). Av denna mängd återvinns 5–7 miljoner ton, huvudsakligen trävaror och metall. Även om allt avfall skulle materialåtervinnas är tillförseln av primära råvaror och material betydligt större än avfallsmängderna.

Kunskapen om produkters innehåll i form av miljö- och hälsoskadliga substanser är begränsad. Naturvårdsverket har nyligen redovisat rapporten *Information till allmänheten om användning och utsläpp av farliga kemikalier* (M1999/5054/Kn). Naturvårdsverket föreslår bl.a. att tillverkare av varor skall vara skyldiga att till allmänheten rapportera hur mycket av vissa utpekade ämnen som årligen används i produktionen och hur mycket som under produktionen avgår i form av emissioner till luft, vatten, mark och avfall samt hur mycket som går in i varorna.

Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen konstaterar i rapporten *Att finna farliga flöden* (Rapport 5036; M1999/5160/Kn) att inflödet av farliga ämnen med varor kan kartläggas ganska väl vad gäller varor som är producerade i Sverige och avseende innehållet av sådana farliga ämnen som utgörs av kemiska produkter enligt miljöbalken, dvs. kemiska ämnen och beredningar av sådana. Detta gäller även för varor i form av importerade kemiska produkter. Mörkertalet är däremot stort för de importerade varornas innehåll av såväl farliga ämnen som utgörs av kemiska produkter som av andra farliga ämnen.

Det problem vi ser framför oss är således av en mer komplicerad natur med de s.k. diffusa utsläpp som uppstår vid t.ex. varornas användning och omhändertagande. Livsstilsfrågor, konsumtionsmönster, samhällets organisation och planering samt internationellt samarbete uppmärksammas därför allt mer. Det är bara genom en helhetssyn och genom att alla delar av samhället engageras – stat, kommun, näringsliv, organisationer och enskilda medborgare – som en ekologiskt hållbar utveckling är möjlig.

Miljöanpassade varor och tjänster är nyckeln till en ekologiskt hållbar utveckling såväl nationellt som globalt. Regeringen har under de senaste 20–30 åren genomfört och stimulerat till åtgärder för att minska produkters miljöpåverkan i Sverige. En rad mjuka och hårda styrmedel har införts.

Åtgärderna skulle bli effektivare med ett mer samlat angreppssätt – ett angreppssätt som omfattar en produkts hela livscykel. Det är vidare angeläget att i högre grad engagera alla de aktörer som på något sätt har del i en produkts livscykel från tillverkning till omhändertagande samt att utveckla dialogen mellan aktörerna längs livscykeln. Det är dessutom angeläget att förmedla kunskap och information till aktörerna om de möjligheter som finns att minska produkters miljöpåverkan.

Sverige är och har under lång tid varit ett starkt handelsberoende land. Den globala konkurrensen och den ekonomiska och politiska utvecklingen i andra delar av världen avgör vad som är möjligt att uppnå

inom ramen för hållbar utveckling också i Sverige. Få varor både tillverkas, används och omhändertags inom landet och vår produktion och konsumtion är starkt integrerad med och beroende av produktion och konsumtion i andra länder. Globaliseringen av ekonomin medför att handeln med varor över nationsgränserna intensifieras och med denna även den diffusa spridningen av föroreningar via varorna.

En internationell samverkan är också nödvändig för att inte skapa nya handelshinder och minskad konkurrens. EU:s inre marknadsregler och internationella produkt- och materialstandarder är här viktiga utgångspunkter. Genom att integrera miljöhänsyn i den politik som rör den inre marknadens funktion kan den inre marknaden verka för en ökad miljöanpassning. Huvudinriktningen är därför att sträva efter en internationell miljöorienterad produktpolitik i syfte att nå enhetliga regler och gemensamma åtgärder som behöver vidtas för att minska produkters totala miljöpåverkan.

En miljöorienterad produktpolitik kan också medverka till att vända miljöhänsyn till konkurrens fördelar för Europa. Med klara och enhetliga riktlinjer och principer kan en miljöorienterad produktpolitik stimulera handeln och öka konkurrensmöjligheterna för europeisk industri. Den kan därmed bidra till att konflikter mellan miljöpolitiken och den inre marknaden undviks. Genom att integrera miljöhänsyn i den politik som rör den inre marknadens funktion kan den inre marknaden utvecklas till en "motor" som verkar för en ökad miljöanpassning.

I propositionen 1997/98:145, Svenska miljömål – Miljöpolitik för ett hållbart Sverige gör regeringen bedömningen att en miljövarupolicy bör arbetas fram inom EU för att bl.a. klargöra vilka miljökrav som skall gälla för produkter som släpps ut på marknaden.

2.2 Vägledande principer och stödjande aktiviteter

Regeringens bedömning: För att målet med en miljöorienterad produktpolitik skall nås bör arbetet utgå från ett urval av nationellt och internationellt fastlagda principer, t.ex. Amsterdamfördragets och miljöbalkens grundläggande principer.

Som stöd för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik krävs fortsatta insatser på en rad områden såsom vidareutvecklingen av de nationella miljö kvalitetsmålen, integrationsarbetet i enlighet med Amsterdamfördraget, arbetet för hållbara konsumtions- och produktionsmönster inom FN:s kommitté för hållbar utveckling (CSD) och samarbetet i globala handelsfrågor.

Skälen för regeringens bedömning

Som utgångspunkt för en miljöorienterad produktpolitik finns en rad nationellt och internationellt fastlagda principer. Arbetet på många områden stödjer målet för en miljöorienterad produktpolitik och fortsatta insatser är nödvändiga.

2.2.1 Principer enligt Amsterdamfördraget

Skr. 1999/2000:114

Enligt Amsterdamfördraget skall gemenskapens miljöpolitik bidra till att följande mål uppnås:

- Bevara, skydda och förbättra miljön.
- Skydda människors hälsa.
- Utnyttja naturresurser varsamt och rationellt.
- Främja internationella åtgärder för att lösa regionala eller globala miljöproblem.

Gemenskapens miljöpolitik bygger bl.a. på försiktighetsprincipen samt på principerna att förebyggande åtgärder bör vidtas, att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan och att förorenaren skall betala. När gemenskapens miljöpolitik formuleras skall bl.a. de möjliga fördelar och kostnader som är förenade med att åtgärder vidtas eller inte vidtas beaktas.

Målen och principerna för gemenskapens miljöpolitik som de fastställs i Amsterdamfördraget innebär bl.a. att föroreningar skall förebyggas och begränsas. Genom rådets direktiv 96/61/EG upprättas en allmän ram med principer för samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar genom bestämmelser som syftar till att undvika och minska utsläppen till luft, vatten och mark från vissa verksamheter såsom anläggningar för avfallshantering. Avsikten är att uppnå en hög skyddsnivå för miljön i dess helhet. De allmänna principerna för verksamhetsutövarens grundläggande skyldigheter innebär bl.a. att bästa tillgängliga teknik skall användas (enligt skälighetsprincipen), att uppkomsten av avfall skall undvikas och i annat fall återtas, eller om så inte är möjligt, bortskaffas på sådant sätt som inte medför miljöpåverkan. Energianvändningen skall också vara effektiv, olyckor skall förebyggas och följderna av olyckor begränsas. Vidare skall åtgärder vidtas då verksamheten upphör så att föroreningar undviks och för att återställa platsen för verksamheten. Genom delar av miljöbalken införlivas direktivet i svensk lagstiftning.

2.2.2 Principer enligt miljöbalken

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler skall följas vid åtgärd som kan få inverkan på miljön eller på människors hälsa, om inte åtgärden är av försumbar betydelse med hänsyn till balkens mål. De allmänna hänsynsreglerna innehåller flera grundläggande principer.

Försiktighetsprincipen innebär att redan risken för skador och olägenheter medför en skyldighet att vidta de åtgärder som behövs för att effekter på hälsa och miljö skall förebyggas, hindras eller motverkas. Skyldigheten gäller således inte bara konstaterade skador och olägenheter, utan försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att skador eller olägenheter uppstår. Regeln är tillämplig på alla verksamheter som kan ha betydelse för miljöbalkens mål. Avsaknaden av vetenskaplig bevisning rörande ett ämnes farlighet eller en verksamhets negativa påverkan får inte användas som en ursäkt för att skjuta upp kostnadseffektiva åtgärder för att förhindra miljöstörningen.

Principen finns med i ett flertal internationella konventioner, liksom i EG-rätten och i medlemsländernas nationella lagstiftning. Under senare år har principen kommit att få en allt mer framträdande plats i den internationella miljöpolitiken. Vid FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 – UNCED – antogs den s.k. Rio-deklarationen som innehåller en bestämmelse om att försiktighetsprincipen skall tillämpas så långt som möjligt och med hänsyn till staternas förutsättningar.

Kommissionen antog i februari 2000 ett meddelande om försiktighetsprincipen. Meddelandet diskuterades inte med medlemsländerna under arbetets gång, men har under våren 2000 kort diskuterats i flera olika råd under det portugisiska ordförandeskapet. En lägesrapport kommer att presenteras vid toppmötet i Feira den 19–20 juni 2000. Kommissionen har påpekat att meddelandet inte skall ses som slutligt utan snarare som en början på en diskussion kring försiktighetsprincipen.

Regeringen anser att vissa gemensamma grundläggande utgångspunkter för principen bör utformas. Tillämpningen av försiktighetsprincipen bör främst hanteras sektorsvis och, inom sektorerna, från fall till fall. Detta beror inte minst på att tillämpningen skiljer sig markant åt vad gäller exempelvis säkra livsmedel, kemikaliehantering och nyttjande av naturresurser såsom fiskbestånd och skog.

Produktvalsprincipen innebär att användningen eller försäljningen av kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan innebära en risk för människors hälsa eller miljön skall undvikas, om produkterna kan ersättas med andra, mindre farliga produkter. Detta gäller också för varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller en bioteknisk organism. Att undvika kan här betyda att helt avstå från att använda en produkt som i och för sig är tillåten.

Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd skall skaffa sig kunskap om i vilken utsträckning verksamheten eller åtgärden medför olägenhet för människors hälsa eller miljön och hur sådana olägenheter kan förebyggas eller begränsas. Kunskapskravet understryker vikten av att i förväg klargöra konsekvenserna för hälsa och miljö av ett visst handlande.

Den som orsakar eller riskerar att orsaka en miljöstörning skall bekosta de förebyggande eller avhjälpande åtgärderna. Principen om att förorenaren betalar är numera internationellt vedertagen.

Bästa möjliga teknik skall användas i yrkesmässig verksamhet för att förebygga skador och olägenheter för människors hälsa och miljö. En helhetsbedömning bör göras i valet av bästa möjliga teknik, så att de krav som ställs på en viss del av verksamheten inte skapar problem i en annan del. På detta sätt tillvaratas möjligheten att begränsa miljöpåverkan genom valet av metod.

Hushållningsprincipen innebär att all verksamhet skall bedrivas och alla åtgärder ske på ett sådant sätt att råvaror och energi används så effektivt som möjligt och förbrukningen samt avfallet minimeras. Hushållningsprincipen har såvitt gäller råvaror och produkter på olika sätt ett nära samband med kretsloppsprincipen. De bästa effekterna nås vid konstruktion och tillverkning. Kretsloppsprincipen innebär att det som utvinns ur naturen skall kunna användas, återanvändas, återvinnas

och bortskaffas på ett uthålligt sätt med minsta möjliga resursförbrukning och utan att naturen skadas. Skr. 1999/2000:114

Kraven på hänsyn enligt ovanstående principer gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärden och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Avvägningen får inte medföra att en miljö kvalitetsnorm enligt miljöbalkens 5 kap. åsidosätts.

2.2.3 Andra stödjande aktiviteter

Hållbar utveckling

Omställningen till ekologisk hållbarhet förutsätter en god ekonomisk utveckling och social välfärd, men det omvända gäller också. För det svenska näringslivet innebär omställningen en drivkraft för att utveckla mer miljöanpassade varor och tjänster vilket i sin tur kan leda till ökade marknadsandelar och därmed ge ytterligare arbetstillfällen. Den snabba internationaliseringen som svenskt och europeiskt näringsliv nu genomgår kommer samtidigt att leda till ett nytt ekonomiskt landskap i Sverige och i Europa. Sverige skall vara med och påverka reglerna inom EU och internationellt eftersom det är där de stora förändringarna i första hand bör ske. Sverige måste också tillse att de miljöinvesteringar och satsningar i övrigt som näringslivet lagt ned verkligen ger resultat och utdelning.

Nationella miljö kvalitetsmål

För att vidareutveckla och precisera det inledda arbetet för en ekologiskt hållbar utveckling i Sverige fastställde riksdagen i april 1999 femton nationella miljö kvalitetsmål (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183). Miljö kvalitetsmålen preciserar det framtida tillstånd i miljön som eftersträvas.

Miljömålskommittén (M 1998:07) skall göra en samlad översyn av vilka delmål och åtgärdsstrategier som behövs för att de nationella miljö kvalitetsmålen, med undantag av målet Begränsad klimatpåverkan, skall kunna nås inom en generation. Kommittén skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 1 juni 2000.

Klimatkommittén (M 1998:06) har för regeringen presenterat förslag till en svensk klimatstrategi (SOU 2000:23). Förslaget till klimatstrategi omfattar mål samt ett handlingsprogram för att nå målen. I kommitténs arbete har ingått att utveckla och föreslå delmål för miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

För att uppnå miljö kvalitetsmålen, och för att nå den europeiska unionens miljö mål, krävs en gemensam strategi för att minska miljö påverkan från produkter.

De flesta av miljö kvalitetsmålen knyter an till produkter – genom produktens tillverkning (utsläpp av föroreningar till mark, vatten och luft), användning och återvinning och bortskaffande, men också genom lokaliseringen av producerande företag m.m.

I och med att Amsterdamfördraget trädde i kraft den 1 maj 1999, skrevs målet om hållbar utveckling in i både EU- och EG-fördragen. I EG-fördraget står också att miljöskyddskraven skall integreras i unionens alla verksamhetsområden i syfte att främja en hållbar utveckling. Sverige tog initiativ till dessa frågor redan vid Europeiska rådets möte i Luxemburg i december 1997, och de har därefter behandlats vid efterföljande toppmöten.

Vid toppmötet i Cardiff 15–16 juni 1998 enades Europas stats- och regeringschefer om att konkretisera och intensifiera arbetet med att integrera miljöhänsyn och hållbar utveckling i EU:s samtliga politikområden. En miljöorienterad produktpolitik är en viktig del i den övergripande process mot hållbar utveckling som den s.k. Cardiff-processen innebär. Inre marknadsrådet och industrirådet har t.ex. identifierat en miljöorienterad produktpolitik som en viktig aspekt i arbetet med att integrera miljöfrågorna i sektorernas arbete.

Vid EU-toppmötet i Helsingfors i december 1999 genomfördes en övergripande översyn av hittillsvarande insatser. Helsingforsmötet innebär att processen fortsätter och fördjupas och slutsatserna därifrån får betraktas som en stor svensk framgång. Beslutet att nästa större översyn skall ske vid toppmötet i Göteborg år 2001 medför att Sverige kommer få en nyckelroll när det gäller dessa frågor.

Hållbara konsumtions- och produktionsmönster (CSD)

Förhandlingarna om hållbara konsumtions- och produktionsmönster äger främst rum i FN:s kommission för hållbar utveckling (CSD). Diskussionerna har varit komplicerade efter Rio-mötet och resulterat i en allt för stor fokusering på procedur- och ansvarsfrågor. Det har varit svårt att hitta en gemensam grund för beslut som går längre än Agenda 21 i ett så komplext och brett ämne som konsumtion och produktion i ett globalt perspektiv.

Arbetet försvåras ytterligare av motsättningarna mellan nord och syd. Dessa motsättningar kommer till tydligare uttryck här än i många andra frågor då u-länderna kategoriskt har hävdats att det är de industrialiserade ländernas ansvar att minska de ohållbara konsumtions- och produktionsmönstren. I-länderna har dock inte kunnat peka på några konkreta framsteg. Sveriges och EU:s ambition har därför varit att åstadkomma ett allmänt förbättrat förhandlingsklimat. På ett område har dock resultat uppnåtts inom CSD. FN:s riktlinjer för konsumentskydd har utökats till att även omfatta hållbar konsumtion.

På svenskt initiativ introducerades frågan om resurseffektivisering vid FN:s extra möte med generalförsamlingen (UNGASS) år 1997 som en långsiktig målsättning för världssamfundet. På svenskt förslag beslöt också att konsumtions- och produktionsmönster (liksom fattigdomsbekämpning) skall behandlas som ett övergripande tema i CSD:s arbetsprogram fram till år 2002.

Regeringens bedömning: Fastlagda riktlinjer för kemikaliepolitiken, i fråga om användningen av kemikalier i varor, för avfallshanteringen samt för resurseffektivisering bör ingå i en miljöorienterad produktpolitik. Sverige bör verka för att detta synsätt skall få genomslag såväl inom EU som globalt.

Regeringen avser att inom ramen för EU:s sjätte miljöhandlingsprogram verka för en gemensam princip om minimering av produkters miljöbelastning och om producenters ansvar för produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv.

Regeringen anser att det är viktigt att i arbetet med EU:s kommande program för forskning och utveckling beakta behoven av ökad kunskap för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer i stort med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna instämmer i huvudsak med Naturvårdsverkets bedömning avseende behovet av kunskap om produkters innehåll av farliga ämnen samt behovet av forskning. *Boverket* och *Återvinningsindustrierna* anser att Sverige bör ta initiativ till att integrera en miljöorienterad produktpolitik i arbetet med EU:s sjätte miljöhandlingsprogram.

Skälen för regeringens bedömning

En miljöorienterad produktpolitik omfattar såväl produktens miljö- som hälsomässiga aspekter under hela dess livscykel. Det är därför angeläget att arbetet samordnas med andra områden som tar sikte på miljöanpassning i olika stadier under en produkts livscykel, såsom avfalls- och kemikalieområdet. Genom att inom EU enas om gemensamma strategier på dessa områden ges grunderna för att fortsätta utforma gemensamma regler som säkerställer grundläggande hälso- och miljökrav. Regeringen avser att verka för att EU:s kommande miljöhandlingsprogram stödjer utarbetandet av en miljöorienterad produktpolitik.

Riktlinjer för kemikaliepolitiken

Många kemiska ämnen som används i varor kan ha effekter på miljön under alla stadier i varornas livscykel. Vid produktionen kan arbetsmiljön påverkas och utsläpp till luft och vatten kan ge upphov till miljö- och hälsoproblem. Under användningen kan nötning eller avgång av ämnen som finns i varan påverka användarens hälsa eller miljön. Slutligen, när varan tjänat ut, kan de ingående ämnena ge upphov till miljöproblem om varan deponeras eller förbränns. Den förorening med kemiska ämnen som i dag förekommer i miljön anses i allt större utsträckning bero på de

diffusa utsläppen från varor och i allt mindre grad från punktutsläpp från tillverkande industri.

Riktlinjerna för kemikaliepolitiken (prop. 1997/98:145, Svenska miljömål – Miljöpolitik för ett hållbart Sverige) innebär att nyproducerade varor som introduceras på marknaden inom 10–15 år i huvudsak skall vara fria från:

- organiska, av människan framställda, ämnen som är långlivade och bioackumulerbara samt ämnen som ger upphov till dessa ämnen och
- av människan framställda ämnen som är cancerframkallande, arvsmassepåverkande och hormonstörande, inklusive fortplantningsstörande, samt
- kvicksilver, bly och kadmium och deras föreningar.

Dessutom skall övriga metaller användas i sådana tillämpningar att de inte kommer ut i miljön i en omfattning som medför att miljön eller människors hälsa kan komma till skada.

Dessa riktlinjer syftar i första hand till att ge vägledning för företagens arbete. Riktlinjerna bör tjäna som utgångspunkt och mål för de strategier företagen upprättar. De kan också tjäna som en vägledning för hur företagen bör tillämpa miljöbalkens allmänna hänsynsregler och principer.

För att ge förslag till hur de nya riktlinjerna inom kemikaliepolitiken skall genomföras tillsatte regeringen Kemikalieutredningen (M1998:09). I uppdraget till utredningen anges att förslagen skall vara anpassade till EG:s regelverk och internationella konventioner, men att förslag till ändringar av och tillägg till dessa bör presenteras om utredaren finner att dagens regelverk inte är tillräckligt. Utredningen kommer att lämna sitt betänkande den 1 juni 2000.

Kemikaliearbetet inom EU

Kommissionen arbetar för närvarande med en vitbok om en gemensam kemikaliestrategi för EU. Detta arbete har kommit till efter ett alltmer utbrett missnöje bland samtliga aktörer med hur arbetet med riskbedömning och riskhantering av kemiska ämnen har framskridit. Kommissionen har för avsikt att presentera denna vitbok under sommaren 2000. En av de viktigaste frågorna kommer att vara hur de ämnen skall hanteras som används i dag, men där det inte finns tillräcklig kunskap för att bedöma om de utgör en risk för hälsa och miljö. Många aktörer kräver att dessa ämnen inte längre skall få användas eller sättas på marknaden om tillräcklig kunskap inte finns framme inom en viss begränsad tid. För att en miljöorienterad produktpolitik skall fungera tillfredsställande måste alltså denna kunskap tas fram.

Kemikaliearbetet på global nivå

Vid UNEP:s (FN:s miljöprogram) nästa styrelsemöte i februari 2001 kommer det globala arbetet med en kemikaliestrategi att diskuteras. I år kommer den globala konventionen om begränsad användning och utsläpp av långlivade organiska ämnen (POP:s) att slutförhandlas. Konventionen

kommer att undertecknas vid en diplomatkonferens i Stockholm i maj 2001. Syftet med konventionen är att i internationell handel avveckla eller begränsa användning och produktion av i första hand tolv kemiska ämnen med särskilt farliga egenskaper.

Riktlinjer för avfallspolitiken

Avfallsområdet har under många år stått i fokus för regeringens arbete med produkters miljöbelastning. Avfallet omhändertas till största delen genom deponering och förbränning. Detta medför utsläpp till luft och mark. Även processer för återvinning av material kan ge upphov till utsläpp. Under senare år har utsläppen i större utsträckning kontrollerats och diskussionen handlar i stället om att utnyttja avfallet som en resurs. Naturvårdsverket anser (Naturvårdsverkets rapport 4748) att det för de flesta materialslag är miljömässigt motiverat att återvinna materialet i stället för att utvinna ny råvara. Detta eftersom energiåtgången är betydligt mindre vid produktionen av sekundär råvara. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att minska mängden avfall och dess farlighet, samt för att förbättra hantering och omhändertagande av avfall. Skärpta regler för deponering och förbränning av avfall samt införande av avfallsskatt är några exempel på sådana åtgärder.

Regeringen framförde i propositionen 1997/98:145, Svenska miljömål – Miljöpolitik för ett hållbart Sverige, att en övergripande riktlinje för avfallshanteringen bör vara att minska mängden avfall för slutlig behandling, att minska avfallets farlighet samt att behandla avfallet utifrån dess inneboende egenskaper.

Arbetet med avfallsfrågor inom EU

Sverige har varit pådrivande i EU:s arbete med att revidera gemenskapens avfallspolitik.

I enlighet med den s.k. hierarkin för hantering av avfall skall avfall i första hand förebyggas. I andra hand bör avfallet återanvändas och återvinnas och i sista hand bortskaffas på ett säkert sätt. Materialåtervinning bör prioriteras framför energiutvinning när detta är miljömässigt motiverat. Regeringen anser att avfallshierarkin är en hörnsten i avfallspolitiken.

EU:s industriministrar antog vid Industrirådets möte i november 1998 rådsslutsatser om återvinningsindustrins konkurrenskraft. Slutsatserna föranleddes av ett meddelande från kommissionen [KOM (1998) 463 slutlig] om återvinningsindustrins konkurrenskraft. Rådets slutsatser formulerades i fem punkter där en punkt var att bilda ett forum för återvinningsindustrins konkurrenskraft. Andra element som lyftes fram i rådsslutsatserna var t.ex. återvinningsens växande betydelse för att främja en hållbar utveckling, dess ekonomiska betydelse och bidrag till europeisk konkurrenskraft. Rådet såg meddelandet som ett viktigt exempel på strävan att integrera miljöpolitik och industripolitik.

Återvinningsforumet bildades bestående av representanter från medlemsländerna och industrin under kommissionens ledning. Forumet

har under år 1999 diskuterat de frågor som behandlades i kommissionens meddelande. Forumet överlämnade i februari 2000 en rapport till kommissionen med en sammanställning av arbetet samt rekommendationer till hur arbetet bör fortsätta.

Riktlinjer för en effektiv och långsiktigt hållbar material- och energianvändning

I propositionen 1997/98:145, Svenska miljömål – Miljöpolitik för ett hållbart Sverige, anger regeringen de riktlinjer som skall gälla för arbetet med att uppnå en effektiv och långsiktigt hållbar resursanvändning. Enligt riktlinjerna skall bl.a. flertalet varor vara materialsnåla och energieffektiva, uppgraderingsbara samt kunna återanvändas eller återvinnas med avseende på material och energi. I propositionen konstateras också att producenterna har ett stort ansvar i arbetet med att skapa energieffektiva och materialsnåla varor.

I propositionen 1996/97:84, En uthållig energiförsörjning, presenterades regeringens riktlinjer för energieffektivisering. I strävan att nå miljömålet är det viktigt att stärka konkurrenskraften hos ny effektiv energiteknik. Det energipolitiska programmet innehåller därför bl.a. en långsiktig satsning på utveckling av ny energiteknik, ett effektivare utnyttjande av energin och en ökad användning av förnybara energikällor.

Miljöhandlingsprogrammet

EU:s miljöhandlingsprogram är ett viktigt verktyg i utvecklingen av miljöpolitiken. Översynen av det femte miljöhandlingsprogrammet har bekräftat betydelsen av programmets övergripande inriktning – hållbar utveckling och sektorsintegrering – men har samtidigt visat att genomförandet av programmet varit otillräckligt. En utveckling på miljöområdet och ett förbättrat genomförande av miljöinsatser kräver attitydförändringar inte bara på samtliga samhällsnivåer, utan även regionalt och globalt. När det sjätte miljöhandlingsprogrammet tas fram är genomförandet av en politik för en hållbar utveckling inom alla sektorer av avgörande betydelse. Vid miljørådets möte i Helsingfors i december 1999 inbjöds kommissionen att presentera ett förslag till ett sjätte miljöhandlingsprogram före utgången av år 2000. Det nya miljöhandlingsprogrammet skall gälla under en period av tio år och bl.a. innehålla kemikalie- och avfallsfrågor.

Det är angeläget att det nya miljöhandlingsprogrammet blir ett stöd för arbetet med en miljöorienterad produktpolitik inom EU och globalt. Inom ramen för miljöhandlingsprogrammet avser regeringen att verka för en gemensam princip om minimering av produkters miljöbelastning och om producenters ansvar för produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv.

EU:s femte ramprogram för forskning och utveckling gäller under perioden 1999–2002. Programmet innehåller en rad programområden som stödjer produktrelaterad miljöforskning. Under hösten 2000 påbörjas arbetet med det sjätte ramprogrammet för forskning och utveckling. Regeringen anser att det är viktigt att i arbetet med programmet beakta behoven av ökad kunskap för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik.

3 En miljöorienterad produktpolitik kräver en helhetssyn

3.1 Livscykelperspektivet – produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv

Regeringens bedömning: En produkts negativa påverkan på människors hälsa och på miljön skall minimeras under produktens hela livscykel. Det är viktigt att miljö- och hälsoaspekter, inklusive arbetsmiljöaspekter, integreras i livscykelns alla led.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har kommenterat livscykelperspektivet. Samtliga av dessa instämmer med Naturvårdsverket om nödvändigheten med ett livscykelperspektiv för att minska den negativa påverkan från produkter. *NUTEK* anser dock att livscykelperspektivet bör kompletteras med ett innovationsperspektiv.

Flertalet remissinstanser instämmer även i Naturvårdsverkets bedömning att kunskap om produkters miljöpåverkan hos många aktörer längs produktens livscykel är bristfällig och att ökad forskning och utveckling behövs på området. Flera remissinstanser menar också att det behövs ökad kunskap om olika styrmedel och metoder, bl.a. livscykelanalyser och miljöräkenskaper för att värdera produkters miljöpåverkan. *Arbetslivsinstitutet* och *Arbetarskyddsstyrelsen* betonar att även arbetsmiljöaspekter måste beaktas.

Skälen för regeringens bedömning

En produkt påverkar miljön i olika hög grad under de olika faserna i livscykeln. För att kunna sätta relevanta mål och för att effektivt kunna prioritera mellan olika åtgärder inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik krävs en ökad kunskap om olika produkters miljöbelastning under hela livscykeln. Produkters innehåll av kemiska ämnen får inte försvåra kretsloppsarbetet.

Livscykelperspektivet kan vara svårt att tillämpa för vissa produkter då delkomponenter köps och säljs av en rad aktörer i andra delar av världen. Livscykeln kan i sådana fall bli lång och svår att överblicka.

Uttag av råvaror

Miljöpåverkan kan uppstå genom uttag av hälso- och miljöskadliga råvaror och genom att skadliga biprodukter följer med vid råvaruuttaget. Uttaget i sig kan även innebära energiförbrukning, avfallsproduktion, utsläpp till mark, vatten och luft, markförstöring och minskad biologisk mångfald. Aktörer i denna fas är råvaruleverantörerna.

Produktens tillverkning

Miljöpåverkan kan uppstå vid produktionsprocessen genom resurs- och energiförbrukning, utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen till luft, vatten och mark och genom avfallsproduktion. I denna fas är producenterna huvudaktörer.

Produktens användning (privata och offentliga användare)

Under produktens användning kan en omfattande miljöpåverkan uppstå genom emission av hälso- och miljöskadliga ämnen, samt genom energiförbrukningen. För många produkter sker den stora resursförbrukningen i användarledet. Som exempel kan nämnas elektriska produkter, t.ex. ett kylskåp, där det i ett livscykelperspektiv är energianvändningen som står för den största resursförbrukningen. Miljöpåverkan kan vidare uppstå genom att produkten, när den är förbrukad, inte tas om hand på lämpligt sätt. Bland aktörerna återfinns användarna, såväl de privata som de offentliga, dvs. hushåll, stat, kommun och landsting samt företag.

Omhändertagande - återvinning, deponering eller annat bortskaffande

Om produkten inte är miljöanpassad från början kan en negativ miljöpåverkan uppstå genom att hälso- och miljöskadliga ämnen frigörs vid produktens återvinning, deponering eller annat bortskaffande. Omhändertagande av avfall kan också ge upphov till energiförbrukning och produktion av mer avfall. I denna fas återfinns en rad aktörer, t.ex. kommuner, producenter (med producentansvar) och aktörer inom återvinningsbranschen.

Marknadsföring, försäljning samt transporter

Marknadsföring, försäljning och transporter sker i samtliga faser längs produktens livscykel. Vid marknadsföring och försäljning sker miljöpåverkan bl.a. genom avfallsgenerering och resursförbrukning. Aktiviteten är mycket viktig för att minska miljöpåverkan i kommande faser i livscykeln. Det är här mycket av kontakten med konsumenterna sker. I denna fas är det viktigt att den information som producenten lämnat om produkten vidarebefordras till konsumenten. Produktinformationen påverkar även omhändertagandet av produkten.

Producentens kunskap om varan måste därför delges aktörer i avfallsledet för att dessa på bästa sätt skall kunna omhänderta den utjänta varan.

Transporter är ett nyckelområde för arbetet med att uppnå en ekologiskt hållbar utveckling. Transporter sker i alla led i en produkts livscykel och den negativa påverkan på miljön och människors hälsa är omfattande. För att minska miljöbelastningen från transporter behövs mer miljöanpassade transportsätt och en bättre organisation och samordning av transporterna.

Aktörer längs produktens livscykel

Ett flertal aktörer som kan påverka produkten och därmed bidra till att minska den totala belastningen på miljön är således involverade under produktens livscykel. Aktörskedjan består vanligen av råvaruleverantörer, tillverkare av tillsatsvaror och slutprodukter, handelsaktörer (importör, exportör, distributör, grossist- och detalj-handel), konsumenter, privata och offentliga användare samt avfallsaktörer. Samtliga intressenter måste ta sitt ansvar för att målet med miljöanpassade produkter skall nås. Ansvarsbegreppet kan inbegripa ekonomiskt och fysiskt ansvar samt en skyldighet att informera andra berörda. Varje aktör bör ha ett ansvar såväl bakåt som framåt i kedjan. Här ingår även ett ansvar för att arbetsmiljön uppfyller uppställda krav i lagstiftning och att arbetet kan utföras på ett säkert sätt.

Aktörerna är viktiga av flera skäl. De påverkar materialflödet och flödet av produkter i kedjan. De påverkar också varandra genom att ställa miljökrav på och efterfråga miljöinformation av varandra. Aktörerna spelar även en viktig roll som diskussionsparter för att nå samförstånd.

För en fungerande miljöorienterad produktpolitik är aktörernas syn på den egna rollen, det egna ansvaret och de egna möjligheterna att förbättra miljön av största vikt. Lika väsentlig är de olika aktörernas förmåga att samverka med varandra. Aktörerna och deras roller redovisas närmare i kapitel 4.

Innovation och produktutveckling

Att beakta en produkts miljöbelastning redan under utvecklingskedjet, och att fokusera på materialflöden och utsläpp redan vid källan, medför avsevärt ökade möjligheter att förebygga miljöproblemen och undvika att de förflyttas till andra delar av livscykeln.

En produkts miljöpåverkan bestäms således till stor del redan då den utformas. Detta innebär att det finns en stor potential för miljörelaterad produktförbättring i företagets innovativa verksamhet.

I den miljöorienterade produktpolitiken bör miljöpolitiken och innovationspolitiken mötas kring gemensamma intressen. Nya och mer miljöanpassade produkter bör tas fram och den utvecklingskraft som ligger i eventuella marknadsfördelar av miljöanpassade produkter bör tas till vara. Mycket av den teknik- och produktutveckling som sker har stora förutsättningar att bidra till det hållbara samhället.

Eco-design eller miljöanpassad produktutveckling är ett verktyg som utvecklats alltmer i Sverige men också i övriga Europa. Eco-design innebär att miljöhänsyn förs in i utvecklingen av produkten och att miljöaspekterna kan integreras tidigt i processen.

Regeringen har uppdragit åt Form och designkommittén (Ku 1999:01) att utreda statens ansvar för formgivning och design. Utredningen skall bl.a. belysa formgivnings- och designområdets betydelse för en ekologiskt hållbar utveckling samt ange hur sambanden mellan dessa områden kan förstärkas. Utredningens arbete har ett nära samband med såväl konsumtion som produktion av varor och tjänster. Slutbetänkandet skall redovisas till regeringen den 31 augusti 2000.

3.2 Styrmedel och andra drivkrafter i en miljöorienterad produktpolitik

Regeringens bedömning: Regeringen avser att inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik verka för att befintliga och nya styrmedel för produkter samordnas så att möjliga synergieffekter tas till vara. I detta arbete är det viktigt att även eventuella målkonflikter uppmärksammas och i möjligaste mån minimeras. Målet är att producentansvaret på sikt bör utvidgas till att omfatta merparten av produkterna. Regeringen har tillkallat en särskild utredare som skall utföra en bred översyn av producentansvaret. I utredarens uppdrag ingår bl.a. att mot bakgrund av utvärderingen undersöka om ytterligare varugrupper skulle kunna omfattas av producentansvar.

Skälen för regeringens bedömning

Regeringen har under en följd av år bedrivit ett aktivt arbete med att främja en miljöanpassad produktutveckling och en rad styrmedel har utvecklats. Möjligheten att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik ökar om aktörerna förfogar över ett brett spektrum av styrmedel där avvägningar mellan olika handlingsalternativ kan göras. Ett viktigt syfte med en miljöorienterad produktpolitik är att samordna och optimera dessa styrmedel så att de var för sig och i samverkan ger snabb och effektiv omställning till ett hållbart samhälle. Vid denna samordning är det viktigt att även uppmärksamma och i möjligaste mån undvika de eventuella målkonflikter som uppstår. I detta avsnitt presenteras exempel på styrmedel som enligt regeringens bedömning är viktiga för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik.

Lagstiftning och ekonomiska styrmedel

Myndigheternas roll har traditionellt varit att påverka miljöarbetet inom industrin och andra aktörer genom regler som är generella och fastställer en miniminivå som samhällets samtliga aktörer skall leva upp till. Miljöbalkens bestämmelser om kemikalier och avfall, renhållningsförordningen och förordningarna om producentansvar är exempel på

lagstiftning på detta område. Inom det geografiska område där reglerna gäller ges aktörerna samma förutsättningar och reglerna blir därmed konkurrensneutrala. I den mån de nationella reglerna är strängare än i andra länder kan detta dock påverka konkurrensförhållandet negativt. Samtidigt kan konkurrensfördelen av att vara bättre än andra påverkas när den allmänna nivån höjs.

Dagens miljöproblem och ibland ineffektiva användning av resurser beror till stor del på svårigheter att åstadkomma en prissättning som avspeglar de kostnader som varans miljöbelastning ger upphov till under hela dess livscykel. Kostnaderna kan internaliseras med hjälp av olika ekonomiska styrmedel. Skatter och avgifter kan fungera effektivt under förutsättning att de tillämpas i direkt anslutning till det aktuella miljöproblemet.

Fördelen med ekonomiska styrmedel är att aktörerna ges ett incitament till anpassning och att denna anpassning kan göras på ett kostnads-effektivt sätt. Eftersom det ligger i aktörernas intresse att anpassa sig, kan lönsamheten i olika teknologier påverkas när kostnaderna ändras. Ekonomiska styrmedel kan därigenom stimulera till teknisk utveckling. Nackdelen är att det kan vara svårt att i förväg bedöma om målet med det ekonomiska styrmedlet uppfylls eftersom det kan råda osäkerhet om den optimala nivån för en miljöskatt eller avgift.

Marknadsdrivna styrmedel

Med hjälp av marknadskrafterna har företagens miljöarbete möjlighet att komma längre än vad som föreskrivs i lagstiftningen. En sådan utveckling av företagens miljöarbete bör ha en återverkan på hur lagstiftningen utformas. I dag efterfrågas i allt högre grad miljöanpassade varor och tjänster. Miljön har därmed kommit att bli ett argument i marknadsföringen, vilket skapar en miljödriven affärsutveckling. Marknadskrafterna verkar inte bara inom nationen, utan även globalt.

Ett företag utsätts för konkurrens på marknaden och ett effektivt sätt att hålla kostnaderna nere är att hushålla med resurser. Material kan göras lättare, användas i mindre omfattning, produktens storlek kan minskas, livslängden kan ökas, återvinningsgraden höjas etc.

Den ökade kunskapen om och intresset för miljöfrågor från allt fler grupper i samhället har till viss del även förändrat myndigheternas arbete. Från att huvudsakligen använda bindande åtgärder för att nå miljöförbättringar kan myndigheterna driva på utvecklingen genom att stimulera marknadsdrivna styrmedel. På detta sätt breddas möjligheten att påverka fler grupper i samhället att ta ansvar och agera för en hållbar utveckling.

Efterfrågan på varor och tjänster påverkas i stor utsträckning av information och utbildning. Alla aktörer måste få insikt om sitt ansvar och integrera miljötänkandet. Den offentliga sektorn är också en användare av produkter och kan genom att ställa miljökrav vid offentlig upphandling påverka efterfrågan. Spridningseffekten kan bli betydande när såväl näringslivet som den offentliga sektorn ställer miljökrav på leverantörer och underleverantörer i flera led.

Ensidiga åtaganden eller miljööverenskommelser har tillkommit t.ex. inom byggsektorn, på kemikalieområdet och inom den europeiska bilindustrin. Dessa åtaganden kan bidra till en ökad samsyn och samverkan mellan aktörerna. Det är viktigt att alla, även små och medelstora företag, ges förutsättningar att delta i detta arbete. Därmed minskar även risken för snedvridning av konkurrensen. Åtagandena kan kombineras med andra styrmedel och med uppföljning och utvärdering från myndigheterna.

Näringslivet arbetar med en rad verktyg för att minska produkters miljöpåverkan. Detta sker t.ex. genom miljöteknikupphandling, ensidiga åtaganden, miljöräkenskaper, indikatorer, livscykelanalyser, miljöledningssystem, miljömärkning och miljövarudeklarationer. Certifierade miljövarudeklarationer, miljömärkning och miljöledningssystem är exempel på verktyg där näringslivet gör åtaganden för att förbättra sitt miljöarbete som verifieras av en tredje part.

3.2.1 Miljöinformation

Regeringens bedömning: En miljöorienterad produktpolitik bör innehålla en vägledande princip om aktörernas ansvar för miljöinformation.

Miljömärkning och certifierade miljövarudeklarationer är viktiga styrmedel som fortsatt bör utvecklas. Även för de produkter där certifiering inte lämpar sig är det viktigt att näringslivet fortsätter att utveckla miljövarudeklarationer.

Regeringen avser, inom ramen för det nordiska och det europeiska samarbetet, att bidra till en samordning mellan gemenskapens miljömärkningssystem och det nordiska miljömärkningssystemet Svanen.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser instämmer med Naturvårdsverket i att aktörerna längs produktens livscykel har ett ansvar att tillhandahålla och sprida information om produkters miljöegenskaper.

Många remissinstanser anser att ansvarsfördelningen avseende information behöver utvecklas. Flera instanser menar att tillverkarna har ett särskilt ansvar för miljöinformation. *Återvinningsindustrierna* anser att informationsutbytet mellan återvinningsaktörerna och producenterna bör utvecklas.

Bland de miljöinformationssystem som flera remissinstanser nämner som viktiga att utveckla finns miljömärkning och certifierade miljövarudeklarationer. *SIS Miljömärkning AB* poängterar att vid utveckling av miljömärkning måste internationella miljömärkningsstandarder följas. *Kommerskollegium* betonar att det är svårt att ställa alltför höga krav på miljöinformation från små och medelstora företag p.g.a. bristande kunskap och resurser. *Lunds universitet* anser att produktvalsprincipen är viktigare att driva än krav på miljöinformation.

Leverantörer och tillverkare har den största kunskapen om de material och ämnen som ingår i deras produkter och har därmed den bästa möjligheten att ta fram den produktrelaterade miljöinformationen. De bör ta ett gemensamt ansvar för detta och för att informationen görs målgruppsanpassad och lätt att förstå.

Möjligheten att förstå och ta till sig miljöinformation varierar mellan konsumentgrupperna. Generellt har professionella inköpare större möjlighet än enskilda konsumenter att tillgodogöra sig komplicerad miljöinformation. Mellan tillverkare och leverantörer efterfrågas mer detaljerade uppgifter. För miljöinformationen till privata konsumenter ställs högre krav på bearbetning och utdrag av information.

Information är ett styrmedel som fungerar bäst i kombination med andra styrmedel. En förutsättning för framgång är att informationsverksamheten är väl planerad, systematiserad och målgruppsanpassad. Det är samtidigt viktigt att informationen utformas på ett sådant sätt att konkurrensen inte snedvrids och att kraven på objektivitet och transparens är uppfyllda.

Samtliga aktörer måste engageras och få kunskap om produkternas egenskaper och deras påverkan på hälsa och miljö. De behöver denna kunskap för att de skall kunna fatta välgrundade beslut om sitt eget agerande. En producent bör t.ex. inte sätta en produkt på marknaden utan att ha kunskap om dess innehåll och utan att ha bedömt konsekvenserna därav. Genom att ställa skärpta krav på förbättrad miljöinformation från sina leverantörer har företagen möjlighet att styra miljöbelastningen från sina produkter och processer. En konsument har rätt att få kunskap om innehållet i en produkt, hur den producerats samt produktens kvalitet etc. för att därmed kunna bedöma konsekvenserna av sitt val.

Framtagningen av produktrelaterad miljöinformation sker i dag antingen i enlighet med bindande regler eller på frivillig väg. Bland de lagreglerade systemen finns bl.a. klassificering och märkning av kemiska produkter och varuinformationsblad samt miljörapporter. Miljöbalken innehåller krav på information om varors och tjänsters miljöpåverkan. Detta framgår bl.a. av kraven på allmänna försiktighetsmått och kunskapskravet enligt de allmänna hänsynsreglerna. Även reglerna om verksamhetsutövarens egenkontroll anger en skyldighet för olika aktörer att hålla sig underrättade om verksamhetens eller åtgärdens miljöpåverkan. Bland de frivilliga systemen finns bl.a. miljövarudeklarationer, miljömärkning och miljöredovisning.

Miljömärkning

Miljömärkningen är ett viktigt verktyg för att förmedla information till konsumenterna om produkters miljöbelastning. Genom miljömärkningen stimuleras utveckling och användning av produkter som från miljösynpunkt är bättre än andra i övrigt jämförbara produkter och möjliggör på så sätt för konsumenterna att välja miljömässigt bra alternativ.

Miljömärkningen är ett marknadsdrivet och frivilligt instrument. Ett väl fungerande miljömärke åtnjuter hög trovärdighet hos såväl konsumenter som producenter. I Sverige finns flera miljömärknings-system, bl.a. det Nordiska miljömärket Svanen och Naturskyddsföreningens Bra Miljöval men också det EU-gemensamma märket EU-Blomman.

Nationella miljömärken kan försvåra handeln mellan länder då det kan vara svårt för en utländsk tillverkare att ta reda på vad som krävs för att få en vara miljömärkt i ett annat land. Detta kan vara särskilt komplicerat om det finns många märkningssystem och om dessa inte är öppna och transparenta.

Regeringen avser att, inom ramen för det nordiska och det europeiska samarbetet, bidra till en samordning mellan gemenskapens system och Svanen, i enlighet med vad som föreskrivs i EG:s reviderade förordning om ett gemenskapssystem för tilldelning av miljömärke.

Regeringen anser att det även finns behov av utveckling av det nordiska miljömärkningssystemet inom näringslivet. En utvärdering av Svanen påbörjades under år 1998 inom ramen för en tvärsektoriell grupp under Nordiska ministerrådet. Utvärderingen skall vara klar i slutet av år 2000 och omfattar bl.a. konsumenters attityder till och kunskaper om Svanen samt dess miljöeffekter.

Miljövarudeklarationer

AB Svenska Miljöstyrningsrådet ansvarar för ett nationellt system för certifierade miljövarudeklarationer. Certifieringen avser livscykelbaserad information grundad på vetenskapliga analyser i enlighet med standarder och förordningar på miljöområdet samt på etablerade system för certifiering och registrering. Målgruppen för miljövarudeklarationer är i första hand tillverkare och professionella inköpare inom industri och förvaltning. En certifierad miljövarudeklaration skall bl.a. innehålla en deklaration av produktens miljöprestanda baserad på en livscykelanalys. Systemet är fortfarande under uppbyggnad. Hittills har deklarationer utarbetats för ett fåtal produkter.

Det är viktigt med enhetliga och öppna kriterieordningar för att undvika en snedvridning av konkurrensen.

Flera branschorganisationer har utarbetat egna för branschen gemensamma mallar för miljövarudeklarationer. Innehållen i dessa varierar både vad avser kvantitet och kvalitet. Informationen fokuserar på vissa delar av produktens livscykel eller beaktar hela livscykeln. För produkter där certifiering inte är lämpligt bör näringslivet fortsätta med utvecklingen av egna miljövarudeklarationer.

Många företag och branschorganisationer är positiva till utvecklingen av miljövarudeklarationer då i första hand kundernas efterfrågan på olika typer av miljöinformation ökat. Flera företag kombinerar miljömärkning för produkter som köps av privata konsumenter och miljövarudeklarationer för kunder som vill veta mer om produktens egenskaper.

Regeringens bedömning: Regeringen avser att verka för att miljöledningssystem inom såväl privat som offentlig sektor fortsatt främjas. NUTEK:s verksamhet med att stödja små och medelstora företags anslutning till sådana system är ett exempel på detta.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har kommenterat denna fråga men de som gjort det tillstyrker Naturvårdsverkets bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Miljöledningssystem är ett sätt att möta kraven på hållbar utveckling. Miljöledningssystemen har utvecklats under 1990-talet som ett svar på marknadens krav på ett systematiskt och framåtsyftande miljöarbete. I grunden är det ett administrativt system som syftar till att integrera miljöhänsyn och underlätta för verksamheter i såväl privat som offentlig regi att hantera sin miljöpåverkan. De två mest kända systemen är EU:s miljöstyrnings- och revisionsordning EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) och Internationella standardiseringsorganisationens miljöledningssystem ISO 14001. Införandet av dessa system är en helt frivillig insats från företagens och organisationers sida.

EMAS-förordningen (93/1836/EEG) revideras för närvarande och detta kommer att resultera i att de krav som ställs i ISO 14001 också kommer att ingå i EMAS. ISO 14001 kommer därmed att utgöra den standard enligt vilken miljöledningssystemet skall byggas upp. I EMAS-förordningen ställs dessutom krav på en extern miljöredovisning, kontinuerlig förbättring av miljöprestanda, krav på lagefterlevnad och de anställdas aktiva deltagande. I den reviderade förordningen läggs också större vikt vid den miljöpåverkan som varor och tjänster ger upphov till.

Industriforskningsinstitutet i Sverige har utvärderat den miljömässiga och ekonomiska effektiviteten av ISO 14001 och EMAS (IVF-skrift 99830 "Miljöledningssystem – papperstiger eller kraftfullt verktyg"). Studien visar bl.a. att miljöledning ger positiva miljöeffekter. De flesta företagen som intervjuats upplever att marknadspositionen har förbättrats och ungefär en tredjedel kan påvisa ökade intäkter tack vare miljöledningssystemet.

Miljöledningssystemen har också en viktig internationell dimension. Det är ett av få verktyg där företag över hela världen arbetar med samma utgångspunkt, en form av internationell harmonisering.

Näringslivets engagemang världen över att använda standarder ur ISO 14000-serien är starkt. Totalt fanns i maj 2000 ca 15 800 certifieringar enligt ISO 14001 och drygt 3 300 registreringar enligt EMAS. Motsvarande tal i Sverige är ca 1 060 respektive 182.

Miljöledningssystemen har kritiserats för att de inte bygger på absoluta kravnivåer utan har lagefterlevnad som enda obligatoriska nivå för miljöprestanda. Miljöledningssystemet bygger på målstyrning där mål och ambitionsnivå bestäms av verksamhetsutövaren, men kravet på ständig förbättring ingår. Det är därmed aktörens eget åtagande att driva

mijöarbetet som blir den avgörande faktorn. Målen kan således variera från ett företag till ett annat. Därutöver kan miljölagstiftningen skilja sig länder emellan. Detta sammantaget kan leda till att företag, trots att de är registrerade eller certifierade enligt samma system, kan ha olika miljöprestanda. Vid internationell handel kan därför krav på certifiering/registrering konkurrensmässigt gynna leverantörer i länder där miljökraven är lägre.

Vidare har det visat sig att det kan vara administrativt svårt för mindre företag att införa miljöledningssystem. Miljöstyrningsrådet bedriver programmet "På väg mot EMAS med ISO 14000" i syfte att underlätta för små företag att införa miljöledningssystem. Även NUTEK driver sedan år 1996 en hjälpverksamhet för små företag. Målet är att öka små och medelstora företags medvetenhet om vad miljöledningssystem är och underlätta för dem att bygga upp ett sådant.

Statsförvaltningen arbetar sedan år 1996 med att införa miljöledningssystem i de statliga myndigheterna och i regeringskansliet. Hittills har ca 140 myndigheter börjat införa miljöledningssystem.

3.2.3 Offentlig upphandling

Regeringens bedömning: Genom att ställa miljökrav i samband med upphandlingen kan de offentliga aktörerna påverka utbudet av varor och tjänster i en miljöanpassad riktning. Sverige skall verka för att EG:s direktiv klargörs eller ändras så att det tydligt framgår att höga krav på miljöanpassning får ställas.

Arbetet med det Internetbaserade verktyg som tas fram inom ramen för Delegationen för ekologiskt hållbar upphandling (M 1998:01) bör slutföras. Verktyget bedöms kunna underlätta för svenska kommuner, landsting och centrala myndigheter i arbetet med att ställa miljökrav vid offentlig upphandling.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer i stort med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Malmö stad* anser att offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att miljöanpassa produkter. *Nämnden för offentlig upphandling (NOU)* instämmer under förutsättning att EG:s regelverk följs. *Näringslivets nämnd för regelgranskning* och *Svensk Handel* anser att offentlig upphandling skall ske på affärsmässiga grunder för att tillfredsställa ett behov av en vara eller en tjänst. Andra syften bör tillgodoses med andra lagar eller politiska åtgärder.

Skälen för regeringens bedömning: Den offentliga upphandlingen i Sverige, dvs. inköp som görs av stat, landsting och kommuner, omfattar ca 400 miljarder kronor varje år. Inom EU är motsvarande belopp ca 8000 miljarder kronor. Genom att ställa miljökrav i samband med upphandlingen kan de offentliga aktörerna påverka utbudet av varor och tjänster i en miljöanpassad riktning. Små företag kan dock ha svårt att anpassa sig till kraven på miljöanpassning. Regeringen tillsatte i maj 1998 Delegationen för ekologiskt hållbar upphandling (M1998:01).

Delegationens uppgift är att driva på för att den offentliga upphandlingen skall fungera som ett instrument för att åstadkomma en ekologisk hållbar samhällsutveckling.

Sverige är bundet av EG:s direktiv om offentlig upphandling. Möjligheten att ställa miljökrav i samband med upphandling är således reglerat på gemenskapsnivå och via den praxis som utvecklas i takt med att regelverket tillämpas. Det råder en allmän uppfattning om att regelverket vad gäller vissa typer av miljökrav vid offentlig upphandling är otydligt. I syfte att klargöra rättsläget har kommissionen utlovat ett tolkningsmeddelande om vilka miljökrav som är möjliga att ställa enligt nuvarande regelverk. De nordiska miljöministrarna har i ett brev från februari 2000 uppmanat kommissionen att i det kommande tolkningsmeddelandet lyfta fram bl.a. att miljöledningssystem kan användas som ett mått på en anbudgivares tekniska förmåga och att kriterier för officiella miljömärken skall kunna tillåtas som bedömningsgrund då anbud utvärderas.

Upphandlingsdirektiven innebär ett genomförande av WTO:s regler och avtal om offentlig upphandling. En förändring av direktiven kan därför även medföra att ändringar behövs i WTO:s avtal om offentlig upphandling (GPA) och WTO:s avtal om tekniska handelshinder (TBT-avtalet). Samordnade internationella lösningar bör därför eftersträvas.

3.2.4 Producentansvar

Regeringens bedömning: Producentansvaret behöver ses över. Regeringen har därför tillkallat en särskild utredare (dir. 2000:28) för att utföra en bred översyn av producentansvaret. Utredaren skall se över såväl de miljörelaterade som samhällsekonomiska effekterna av det införda producentansvaret samt undersöka om ytterligare varugrupper skulle kunna omfattas av producentansvar.

Naturvårdsverkets bedömning: Naturvårdsverket anser att det inte för närvarande är motiverat att införa ett generellt lagstadgat producentansvar för alla varor. En utvidgning av producentansvaret till att omfatta fler produkter bör enligt verket ske stegvis.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser anser liksom Naturvårdsverket att det för närvarande inte är motiverat att införa ett generellt producentansvar utan förordar en stegvis utveckling av producentansvaret samt att ett utökat producentansvar bör omfatta produkter med särskilt stor miljöbelastning. Flera remissinstanser lyfter fram behovet av en analys och utvärdering av producentansvaret som inkluderar en analys av miljöeffekter och de samhällsekonomiska kostnaderna. *Malmö stad* anser att producentansvaret teoretiskt skulle kunna omfatta både produktion av varor och tjänster. De flesta remissinstanser anser också att producentansvaret bör utvecklas på EU-nivå. *Industriförbundet* anser att producentansvaret hittills har saknat en tydlig målsättning.

Skälen för regeringens bedömning: Syftet med ett lagreglerat producentansvar är att skapa en drivkraft för producenterna att utveckla mindre miljöbelastande produkter och samtidigt åstadkomma en miljöriktig hantering. Återvinningsbara varor, återvinningsteknik och marknader för återvunnet material är under utveckling, men befinner sig fortfarande i sin linda.

Naturvårdsverket konstaterar i sin rapport (rapport 5043) att befintligt producentansvar är ett viktigt styrmedel för att öka insamlingen av uttjänta varor samt att styra mot ökad återvinning och minskad deponering av avfall. Förordningarna om producentansvar har även bidragit till att minska avfallsmängderna. Enligt Naturvårdsverket är miljöeffekterna generellt sett svåra att kvantifiera. Verket konstaterar dock att lagstiftningen i hög grad bidragit till att målen för ett miljöanpassat omhändertagande av avfall för de utpekade produktgrupperna uppnås.

Avseende producentansvar för mer komplexa och långlivade varugrupper som bilar och elektronik saknas erfarenheter då producentansvar för dessa endast varit i kraft under en kort tid eller ännu inte trätt i kraft. Det är således för tidigt att dra någon bestämd slutsats om såväl styrmedlets effektivitet vad gäller att nå det långsiktiga syftet om mer miljöanpassade produkter som om dess samhällsekonomiska och konkurrensmässiga effekter.

Naturvårdsverket föreslår i sin rapport att ett gemensamt syfte för befintliga producentansvar för olika produktområden förs in i miljöbalken. Naturvårdsverket har för avsikt att återkomma till detta förslag, samt till eventuella förslag till nya syften eller krav i befintliga förordningar om producentansvar. Detta kommer att ske i samband med att verket senast den 1 juni 2000 redovisar ett regeringsuppdrag om uppföljning av återvinningsmålen avseende befintligt producentansvar.

Regeringen har nyligen tillkallat en särskild utredare (dir. 2000:28) med uppdrag att göra en bred översyn av producentansvaret. Utredaren skall se över såväl de miljörelaterade som samhällsekonomiska effekterna av det införda producentansvaret inom produktområdena förpackningar, returpapper, däck och bilar, med fokus på förpackningsområdet. Mot bakgrund av översynen skall utredaren också undersöka om ytterligare varugrupper skulle kunna omfattas av producentansvar samt lämna förslag på sådana varugrupper. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 juli 2001.

3.2.5 Kunskapshöjande insatser

Regeringens bedömning: Regeringen avser att verka för förbättrad kunskap om produkters negativa påverkan på människors hälsa och på miljön förbättras.

För att förverkliga en miljöorienterad produktpolitik behövs fördjupad kunskap och utveckling inom flera områden. Som exempel kan nämnas:

- miljöanpassad konstruktion för t.ex. demontering, reparation, återvinning och separering av material,
- miljöanpassad materialanvändning och nya miljöanpassade material,
- styrmedel, hinder och drivkrafter,
- utvärderingsverktyg – t.ex. livscykelanalyser, viktnings- och värderingsmetoder, samt
- beteende- och livsstilsforskning.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Naturvårdsverkets bedömning av kunskapsbehovet för det fortsatta arbetet tillstyrks av många remissinstanser. *Arbetskyddsstyrelsen* efterlyser nya metoder för arbetsmiljöanpassad demontering och sortering av material m.m. Flera remissinstanser för fram beteendeforskning som ett viktigt område samt behovet av att utveckla utvärderingsverktyg.

Skälen för regeringens bedömning: I strävan efter att uppnå en hållbar utveckling måste hela samhället ställa om till bättre hushållning med naturtillgångar och energi. För att välja rätt åtgärder och för att övertyga människor om hur en långsiktigt uthållig samhällsutveckling skall uppnås behövs bättre kunskaper inom många områden. Teknik och system måste anpassas till människans behov och människorna måste ta till sig ett miljöanpassat levnadssätt.

Forskningen för ett resurseffektivt och hållbart samhälle bör främst inriktas på att lägga grunden för ett nytt tänkande, nytt handlande och nya strukturer. Fokus bör ligga på att visa vägar att nå en förändring, identifiera hinder samt på att utveckla verktyg och metoder. En forskning med betoning på helhetssyn och systemtänkande måste bygga på samverkan mellan teknisk, naturvetenskaplig, samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning. En ökad samverkan mellan forskare måste stimuleras. Områden som hamnar mellan de traditionella kunskapsområdena måste lyftas fram och etablerade mönster och traditionellt tänkande måste ifrågasättas. Det är också viktigt att forskningen i en aktiv dialog med samhället i övrigt tar till vara och utvecklar kunskaper och erfarenheter inom olika delar av näringsliv och samhälle. Resultaten från forskningen måste också föras ut, prövas och utvärderas i praktiska försök eller demonstrationer innan de kan tillämpas mer generellt.

Förädling, användning och konsumtion av material och produkter påverkas av många faktorer och aktörer. Det behövs ökad kunskap om samspelet mellan olika faktorer som gynnar eller hindrar förändringar i riktning mot ökad uthållighet. Kunskap om system behövs som underlag för de strategiska val som måste göras i samhället. Systemkunskap behövs också som underlag för bedömningar av effekter och risker förknippade med olika handlingsvägar. Resursförbrukning, miljöpåverkan samt möjligheter att sluta kretslopp styrs av hur produkter utformas, av vilka material som väljs samt av hur produkterna används.

Kretsloppsanpassningen har för många produkter inte kommit särskilt långt. Det finns fortfarande ett stort behov av kunskap om vad som händer med material när de används, hur material åldras eller degenereras samt hur bl.a. metallers och plasters kretslopp sluts. Det är angeläget att inte bara se framåt utan även söka kunskap som förbättrar hanteringen av varor och material i omlopp och som belyser såväl risker som möjligheter vid användningen av återvunnet material.

Det finns stora mängder mer eller mindre miljöfarliga ämnen i cirkulation i samhället, i många fall inbyggda i produkter och svåra att separera. Även vid en långt gången miljöanpassning kommer det att finnas material som behöver deponeras. Det finns dessutom många befintliga och äldre deponier med okänt innehåll som på kort eller lång sikt riskerar att läcka ut. Det behövs därför en fortsatt satsning på att ta fram ökad kunskap om processer i deponier och speciellt om långsiktiga förlopp. Det behövs även forskning om metoder för riskbedömning för deponier och metoder för att oskadliggöra miljögifter – både som underlag för att utforma den säkra framtida deponin, och för att minska riskerna med dagens och gårdagens deponier.

Forskningspolitiken kan ge väsentliga bidrag till en miljöorienterad produktpolitik. I arbetet med den kommande forskningpolitiska propositionen (hösten 2000) och i arbetet med EU:s kommande program för forskning och utveckling bör behovet av forskning för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik behandlas.

3.2.6 Standardisering

Regeringens bedömning: Standardiseringsarbetet bör eftersträva en optimering av produktens funktion samtidigt som negativ miljöpåverkan minimeras genom att miljöhänsyn integreras i produkt- och materialstandarder.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Några remissinstanser, bl.a. *Malmö stad* och *SIS Miljömärkning AB* anser att det är viktigt att införa miljöhänsyn i standardiseringsarbetet på EU-nivå. *Återvinningsindustrierna* anser att det finns behov av standardisering på återvinningsområdet.

Standardiseringen har som mål att uppnå fri handel, rationell tillverkning och effektiva arbetsmetoder, variantbegränsning, utbytbarhet, kvalitet, säkerhet för person och egendom samt skydd av den yttre miljön. Arbetet med att ta fram standarder bedrivs i erkända standardiseringsorgan.

Integrering av miljöhänsyn på nationell nivå

En särskild utredare (SOU 1997:173) har på regeringens uppdrag föreslagit en metod för hur miljöhänsyn kan integreras i det svenska standardiseringsarbetet. Utredarens förslag innebär åtgärder för att höja miljökompetensen i standardiseringsarbetet, att ett nätverk av miljösamordnare inrättas inom den svenska standardiseringsorganisationen samt att berörda myndigheter skall miljögranska förslag till ny standard. Remissinstanserna underströk, i likhet med utredaren, att miljöhänsyn på ett tidigt stadium måste in i processen och stödde därför förslaget om kompetenshöjande åtgärder. Flertalet remissinstanser stödde inte förslaget om en särskild miljögranskning i slutskedet av standardiseringsprocessen, detta särskilt mot bakgrund av att ca 95 procent av all ny svensk standard har utarbetats i internationella eller europeiska organ. Remissinstanserna var vidare tveksamma till förslaget att en särskild struktur skall bildas för miljöfrågor inom svensk standardisering. Regeringen ansåg (prop. 1998/1999:1) att vissa insatser för ökad miljökompetens kunde vara på sin plats och tillkännagav sin avsikt att övergångsvis ge standardiseringen möjlighet att använda en del av statsbidraget för detta ändamål. Då diskussioner pågick inom den europeiska standardiseringsorganisationen CEN om upprättandet av ett nätverk av miljösamordnare ansåg regeringen att resultatet av dessa bör avvaktas tills vidare.

I regeringens beslut om statsbidrag till den svenska standardiseringen för år 1999 och år 2000 anges att det statliga basbidraget får användas för kompetensutveckling av de experter som deltar i standardiseringsarbetet. Vidare anges att av bidraget skall 1 miljon kronor avsättas till arbete som utförs på uppdrag av kommissionen inom området yttre miljö med svag finansiering från näringslivet.

Integrering av miljöhänsyn på EU-nivå

Sedan några år har den europeiska standardiseringsorganisationen CEN diskuterat hur miljöaspekter skall integreras i standardiseringsarbetet. På förslag av den grupp inom CEN som samordnar miljöfrågor har CEN beslutat att inrätta en servicefunktion, Environmental Help Desk (EHD). Syftet är att den i första hand skall fungera som ett stöd åt de tekniska kommittéerna och arbetsgrupperna i miljörelaterade frågor. EHD började sin verksamhet i september 1999 och kommer att verka under en tvåårig försöksperiod. Därefter kommer projektet att utvärderas.

Regeringens bedömning: Regeringen avser att inom EU verka för att säkerställa en miljöorienterad produktpolitik som skapar förutsättningar för en effektiv inre marknad med ett starkt skydd för människors hälsa och för miljön. En sådan politik bör även bidra till en hållbar utveckling inom det internationella handelssystemet.

Skälen för regeringens bedömning

Hållbar utveckling blir en allt viktigare fråga vid gränsöverskridande handel. Med en ökad internationell handel finns risk för en ökad miljöbelastning. Flertalet miljöproblem känner inga nationsgränser utan förflyttas via vatten, luft eller via produkter. På samma sätt blir de marknadsekonomiska systemen alltmer internationaliserade och företagen arbetar fritt över gränserna. Globaliseringen och den tekniska utvecklingen ställer ökade krav på internationellt samarbete.

Det finns en risk för att åtgärder som vidtas enskilt av Sverige, utan internationellt samarbete eller regelverk, kan skapa hinder för nya företag att etablera sig i landet och att redan etablerade verksamheter väljer att förlägga investeringar och utveckling av nya produkter till andra länder.

Strävan efter en fri rörlighet av bl.a. varor och tjänster är ett av flera övergripande och samverkande mål inom EU, men också för det globala handelssystemet (WTO). En fungerande handel är en grundförutsättning för ekonomisk tillväxt och därmed ökad välfärd.

Vid sidan av detta brukar även andra argument för en fri handel föras fram så som att handeln kan vara ett effektivt medel för att öka välfärden i fattiga länder, främja kunskaps- och tekniköverföringen till dem och därmed möjliggöra ett ökat beaktande av miljön i tillväxtprocessen.

Som en följd av FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio år 1992 och antagandet av Agenda 21 har strävan mot en hållbar utveckling blivit ett av flera övergripande och samverkande mål för såväl EU:s inre marknad som för WTO. Utvecklingen av en miljöorienterad produktpolitik skall ses som en fortsättning i denna strävan men också som en viktig förutsättning för att nå hållbar utveckling. Det är därför viktigt att arbetet med en miljöorienterad produktpolitik i möjligaste mån internationaliseras.

En internationell miljöanpassning av produktpolitiken öppnar även möjligheter för svensk export till länder där annars nationella särregler är alltför kostsamma för att en enskild exportör skall kunna modifiera sin produkt. På motsvarande sätt ökar utbudet för svenska importörer vilket ger samhällsekonomiska vinster.

EU:s inre marknad

Den övergripande målsättningen för den inre marknaden är att säkerställa en fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital. EG-kommissionen anger i sin strategi för den inre marknaden från år 1999 fyra strategiska mål för att förbättra den inre marknadens funktion. Ett av målen är "att säkerställa att den inre marknaden är till nytta för samtliga

medborgare". Här betonas att den inre marknaden vid sidan av att öka den personliga friheten och ge konsumenter större valfrihet också måste säkerställa ett starkt skydd av hälsa, säkerhet och miljö.

En ökad ekonomisk integration i Europa leder till ökad handel och därmed också till en ökad miljöbelastning. Det sker bl.a. i form av ett ökat antal produkter som kan innehålla för miljön skadliga ämnen och ökade transporter. Den inre marknaden och miljön anses ofta stå i motsatsförhållande till varandra. I dag finns nationella särregler på miljöområdet som kan verka hindrande på handeln liksom handelsfrämjande åtgärder som försvårar möjligheterna att bedriva önskad miljöpolitik. Det är viktigt att finna en önskvärd balans så att positiva synergieffekter kan uppnås. Sverige har inom flera områden visat att en sådan balans är fullt möjlig att uppnå. Denna inriktning har även kommissionen tagit till sig vilket framgår av dess meddelande (KOM(1999)263 slutlig) om den inre marknaden och miljön.

Många av miljöproblemen i Europa har en större geografisk spridning än den inre marknaden, varför även åtgärder i internationella fora behövs.

Med en miljöorienterad produktpolitik kan många av de miljöproblem som följer med den ökade handeln åtgärdas samtidigt som den säkerställer den inre marknads fortsatta effektivitet och utveckling. Exempel på styrmedel som kan användas för att integrera miljötänkandet i den inre marknaden är offentlig upphandling och miljömärkning. En miljöorienterad produktpolitik möjliggör en samordning av dessa instrument så att miljötänkandet integreras på ett effektivt sätt vilket gynnar den inre marknaden bl.a. genom ökad internationell konkurrenskraft och ökad livskvalitet för medborgarna.

Medlemsstaterna har enligt EG-fördraget möjlighet att inom det harmoniserade området införa strängare miljökrav om så bedöms nödvändigt av hälso- eller miljöskäl och om det har anknytning till ett problem som är specifikt för landet, vilket måste kunna visas.

Medlemsstaterna har tillämpat lagstiftning på det harmoniserade området olika. Detta har lett till problem för såväl miljön som för handeln. Hittills har bl.a. tvistlösningsförfaranden, tolkningsmeddelanden och administrativt samarbete använts för att lösa problemen.

Inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik utgör det icke-harmoniserade området en viktig del. För detta område är principen om ömsesidigt erkännande av stor betydelse. Medlemsstaternas regler på det icke-harmoniserade området skiljer sig ofta åt. Principen om ömsesidigt erkännande har många gånger visat sig vara svår att tillämpa i praktiken, vilket kan motverka den fria rörligheten inom unionen. En miljöorienterad produktpolitik har förutsättningar att underlätta tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande och därmed positivt verka för en ökad rörlighet på den inre marknaden. På det icke-harmoniserade området bör strävan vara att de nationella åtgärder som vidtas utformas på så sätt att en fungerande inre marknad säkerställer ett effektivt miljöskydd.

En viktig grund i arbetet med en miljöorienterad produktpolitik blir således utformningen och tillämpningen inom det harmoniserade området respektive kontrollen av det icke-harmoniserade området. Det måste

WTO

Ett av syftena med Världshandelsorganisationen WTO är att fastställa gemensamma regler för världshandeln och därmed skapa en öppen och rättvis handel som bidrar till en hållbar utveckling. I dag är 135 länder medlemmar i WTO som omfattar mer än 60 avtal. WTO administrerar regelkomplexen för varor, tjänster och immaterialrätt, som tillsammans utgör det multilaterala handelssystemet.

Handelssystemet baseras på principen om icke-diskriminering som innebär lika behandling av importerade och inhemska producerade varor.

Regeringen anser att det är viktigt att se till att WTO stödjer det globala arbetet för hållbar utveckling som bl.a. innebär att länder på ett effektivt och uthålligt sätt skall kunna hantera sina egna naturresurser och naturtillgångar. Detta slås också fast i WTO-avtalet. Det står t.ex. varje land fritt att hindra import om den innebär risk för hälsa eller miljö i det importerande landet. Principen medger dock inte länder att via handelsåtgärder påverka andra länders produktions- och processmetoder.

EU och Sverige har länge påpekat att ett sätt att förändra många av de i industriländerna ohållbara konsumtions- och produktionsmönstren är användningen av frivilliga märknings- och certifieringssystem baserade på produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv. Majoriteten av utvecklingsländerna är motståndare till sådana system eftersom de försvårar export. Sverige har hela tiden framhållit vikten av att system för märkning och certifiering skall vara transparenta så att både inhemska och utländska entreprenörer har tillgång till och insyn i systemen.

Sverige bör därför verka för att WTO och dess avtal kan stödja miljörelaterade märknings- och certifieringssystem och en miljöorienterad produktpolitik. Vikten och fördelen för u-länderna att anamma tanken med miljöorienterad produktpolitik i ett konkurrensperspektiv bör framhållas. Hos stora delar av västvärldens marknader finns i dag en stor efterfrågan på miljöanpassade och miljöanpassat tillverkade produkter.

Sverige bör medverka till att miljökompetens och miljöteknik bl.a. i form av tekniskt bistånd kan överföras till andra regioner och länder, inte minst u-länderna. Här torde också näringen själv ha ett intresse av att sälja sin teknik och sitt kunnande. Företag med verksamhet utanför Sverige och EU:s gränser borde också ha ett stort intresse av att sprida det miljötänkande som byggts upp inom företagen och på så sätt bidra med både tekniköverföring och kapacitetsuppbyggnad globalt.

Multilaterala miljöavtal

I dag finns över 200 miljökonventioner och miljöavtal antagna på regional och global nivå. Runt 20 av dessa innefattar handelspåverkande regler. De mer kända internationella miljöavtalen som påverkar handel är Montrealprotokollet om ozonnedbrytande ämnen, Baselkonventionen om gränsöverskridande transport av farligt avfall, Rotterdamkonventionen

om farliga kemikalier, Cartagena-protokollet om biosäkerhet vid gränsöverskridande transport av genetiskt modifierade organismer samt Konventionen om handel med utrotningshotade djur och växter.

Internationella miljökonventioner spelar på olika sätt en betydande roll för våra produktions- och konsumtionsmönster eftersom produkter och produktions- och processmetoder som bedöms miljöskadliga kan förhindras. På så sätt kan internationella miljöverktyg få en tydlig koppling till en miljöorienterad produktpolitik.

Med en utvecklad miljöorienterad produktpolitik kan dessutom efterlevnaden och målsättningen med många av de miljöavtal som nu finns effektiviseras genom att pressa produktval, metoder och tillverkningsprocesser mot mer miljöanpassade alternativ.

Inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik bör Sverige i det internationella arbetet verka för att handelsregelverket och de internationella miljökonventionerna blir ömsesidigt stödande och att målkonflikter undviks.

4 Varje aktör har ett ansvar för en miljöorienterad produktpolitik

4.1 Ett gemensamt ansvar

Regeringens bedömning: Ansvaret för att förbättra miljön vilar på var och en av oss. Alla delar av samhället, den offentliga sektorn, näringslivet, ideella organisationer och enskilda medborgare måste därför medverka.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser instämmer i denna bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: För att uppnå ett ekologiskt hållbart samhälle krävs ett brett engagemang och deltagande i miljöarbetet. Principen om sektorsansvar och sektorsintegrering utvecklades första gången i propositionen En god livsmiljö (prop.1990/91:90).

Det är således ett gemensamt ansvar för alla och envar att söka uppnå målen för en ekologiskt hållbar utveckling, de övergripande miljöpolitiska målen samt de nya nationella miljö kvalitetsmålen.

Ett stort ansvar åligger de statliga myndigheterna. En rad myndigheter har erhållit ett särskilt sektorsansvar för hållbar utveckling och samtliga myndigheter skall sträva efter att bidra till att de nationella miljö kvalitetsmålen uppnås.

Konsumenterna och hushållen kan påverka produktionen av produkter genom att efterfråga och välja varor och tjänster som är bättre från miljösynpunkt än andra i övrigt likvärdiga produkter.

De yrkesmässiga upphandlarna inom offentlig förvaltning och företag har en viktig roll. Genom inköp av stora volymer får deras miljökrav på varor och tjänster stor effekt.

Störst möjlighet att direkt påverka produkternas utformning och miljöbelastning har dock producenterna. Genom val av råvaror, kemikalier, tillverkningsprocesser, transporter, energianvändning etc. påverkas miljön inte bara i råvaru- och tillverkningsledet, utan också under användningsfasen och i avfallsledet.

Handelns och finans- och försäkringssektorns betydelse har under de senaste åren uppmärksammats alltmer. Dessa aktörer inser i allt högre utsträckning att miljörisker och företags miljöanpassning måste vägas in i kredit- och försäkringsbedömningar.

Regeringen har givit Miljövårdsberedningen i uppdrag (dir. 1998:65) att medverka i arbetet med att ta fram strategier för utveckling av ett ekologiskt hållbart näringsliv. Beredningen skall förbereda och inleda en dialog med delar av näringslivet om dess arbete för en hållbar utveckling, och föreslå hur en sådan utveckling kan stödjas och drivas i Sverige. Företag skall stimuleras att ligga före lagkrav. Uppdraget skall redovisas till regeringen i december 2000.

4.2 Staten, kommunerna och andra samhällsorgan

Regeringens bedömning: Samhällsorganens uppgift är att skapa ett gynnsamt ramverk för omställningen till en ekologiskt hållbar utveckling. Detta kan ske genom utformning av strategier, lagstiftning och andra styrmedel.

Inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik avser regeringen att fortsätta att stimulera utvecklingen av frivilliga och marknadsdrivna verktyg och i övrigt att skapa tydliga spelregler och goda förutsättningar för aktörer att bedriva ett aktivt miljöarbete.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer i stort med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Många remissinstanser menar att det är viktigt att skapa incitament för en miljöanpassad produktutveckling. *Industriförbundet* tillsammans med flera andra förordar frivilliga och marknadsdrivna insatser framför lagreglerade. Flera remissinstanser pekar på att utvecklingen av en miljöorienterad produktpolitik bör ske i samverkan med miljömålsarbetet. *Borås kommun*, *Olofströms kommun* och *Malmö stad* anser att kommunernas roll för avfallshanteringen bör tydliggöras. *Länsstyrelserna i Västerbotten* och *Stockholm* anser att myndigheterna också har en viktig roll genom sitt tillsynsarbete. *Lunds universitet* anser att konsumenternas och kundernas roller måste beaktas bättre.

Skälen för regeringens bedömning: Staten och kommunerna har ett övergripande ansvar att utforma de institutionella ramarna för en hållbar utveckling. Dessa ramar bör skapas genom en process som säkrar deltagande från olika intressegrupper såsom industrin, konsumenterna och ideella organisationer. I uppgiften ingår att utarbeta ett effektivt

regelverk, utveckla väl avvägda styrmedel samt stimulera, stödja och driva på utvecklingen av hållbara produktstrategier inom olika varugrupper, branscher och sektorer.

En viktig uppgift blir därför att kommunicera med aktörer som kan bidra med lösningar för att undanröja strukturella hinder som står i vägen för ett miljöanpassat agerande. Det politiska beslutsfattandet kommer därmed att bli avgörande. Det gäller därför att miljöaspekter vägs in i alla politikområden.

Lagstiftningen utgör miniminivån medan marknadsdrivna styrmedel sporrar företagen att driva miljöarbetet längre. Genom att regelverken och andra styrmedel samordnas skapas gynnsamma förutsättningar för en omställning i ekologiskt hållbar riktning. För att underlätta omställningen bör de politiska besluten, kortsiktiga såväl som långsiktiga, vara tydliga och samordnade.

Globaliseringen och den tekniska utvecklingen har inneburit väsentligt ändrade villkor vad gäller konkurrensförhållanden och uppbyggnaden av industriella strukturer. Lagstiftare och reglerande myndigheter nationellt och inom EU bör anpassa de legala förutsättningarna för företagens verksamhet till dessa ändrade villkor.

Stat och kommun har ansvar för att ta miljöhänsyn och minska sin direkta och indirekta miljöpåverkan i rollen som verksamhetsutövare. Som exempel kan nämnas den offentliga upphandlingen som svarar för 15 procent av BNP. Med hjälp av offentlig upphandling kan utvecklingen av miljöanpassade varor och tjänster drivas på.

Statens uppgift på den internationella arenan är också att medverka till att genomföra åtaganden i internationella avtal samt medverka till att skapa internationellt harmoniserade regler för miljöskydd. Regeringen medverkar också – i samverkan med industrin – till att sprida svensk teknik och svenskt miljökunskande över världen.

En starkt bidragande faktor till den påbörjade utvecklingen av miljöanpassade produkter är den jämförelsevis höga kunskapsnivån på miljöområdet i Sverige. Detta är sannolikt en av de viktigaste frågorna som en europeisk miljöorienterad produktpolitik måste ta till sig, nämligen att höja kunskapsnivån genom utbildningsväsendet, forskning, informationsinsatser etc. Utan tillräckliga kunskaper på marknaden finns inga förutsättningar för en miljöorienterad produktpolitik.

Det behövs t.ex. en skola som kan utbilda medborgare som i sin roll som konsumenter har den kunskap som behövs för att välja "rätt produkt".

Allteftersom miljömedvetandet stärks och industrins miljöarbete svarar mot de ökade marknadskraven för en hållbar utveckling kan behovet av lagstiftning minska. Det är viktigt att åtgärder vidtas på områden där marknadskrafterna inte hanterar frågan tillfredsställande av egen kraft.

Regeringens bedömning: Regeringen avser att verka för att tillverkarna tar ett fortsatt ökat ansvar för att minska miljöbelastningen och de negativa hälsoeffekterna av de produkter som de sätter på marknaden. Detta ansvar bör omfatta produkternas hela livscykel. I ansvaret ingår att skaffa sig kunskap om sina produkters miljöbelastning och hälsorisker och att föra denna kunskap och information vidare till andra aktörer i produktkedjan.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Flertalet remissinstanser instämmer med Naturvårdsverkets bedömning om tillverkarnas ansvar. *Industriförbundet* anser dock att alla aktörer har ett lika stort ansvar. Flera remissinstanser bl.a. *Försäkringsförbundet* anser att en produkt måste miljöanpassas i tillverkningsledet där kunskapen om produkten finns.

Skälen för regeringens bedömning: Näringslivet kan genom sin verksamhet medverka till en global hållbar utveckling genom att kunskap och teknik kommer mindre utvecklade länder till godo. Internationaliseringen av företagens verksamhet skapar förutsättningar för att teknik som motsvarar den svenska miljöskyddsnivån kan spridas till andra länder.

Näringslivets möjligheter att bidra till en miljöorienterad produktpolitik är framför allt kopplat till att miljöeffektiva produkter säljs och används i större volymer och ersätter ur miljösynvinkel sämre alternativ. Med miljöeffektiva produkter avses produkter som förbrukar ett minimum av resurser och ger upphov till så lite föroreningar som möjligt under hela livscykeln. Näringslivets huvudsakliga roll är att producera de varor och tjänster som kunderna efterfrågar på ett så effektivt sätt som möjligt inom ramen för existerande lagstiftning. Konkurrensen sker numera på ett globalt plan. Miljöaspekter har gradvis kommit att väga allt tyngre för näringslivets konkurrenskraft. Kunderna efterfrågar miljöanpassade produkter i allt större omfattning. Det enskilda företags primära mål är ändock att överleva och utvecklas. Det innebär samtidigt att produktionen och försäljningen av varor och tjänster syftar till att tillfredsställa marknadens behov, en marknad som blir alltmer konkurrensutsatt och global.

En marknadsorienterad styrning där företagen agerar utifrån frivilliga initiativ blir därför allt viktigare. En sådan utveckling är önskvärd eftersom företagen ofta själva är de som bäst vet hur man utifrån givna ramar miljöanpassar verksamheten. En utmaning i miljöpolitiken ligger i att stödja denna utveckling och förstärka det positiva sambandet mellan miljöhänsyn och ekonomisk tillväxt.

Tillverkaren bör i tillverkningsprocessen spara energi och resurser och använda sig av miljöanpassad teknik. Miljöanpassade konstruktioner skall föredras så att varans miljöbelastning under användningen minskar och så att återanvändning och återvinning främjas. Uppkomsten av avfall skall så långt möjligt undvikas redan under produktutvecklingen och

tillverkningen. Tillverkaren av den sammansatta produkten är en nyckelaktör eftersom denne ofta har den största möjligheten att påverka produktens miljöanpassning. Denne har därmed, tillsammans med importören, ett ansvar för kunskapsförsörjning och spridning av information. Information om varans innehåll, miljöbelastning samt dess återanvändnings- och återvinningsbarhet bör sedan lämnas till nästa aktör i producentledet, direkt till konsumenten och till avfallsaktörerna. För importerade produkter är importören ofta den förste på den nationella marknaden som har kontakt med en produkt och har därför möjligheten att välja att importera mindre miljöbelastande produkter. Kunskap om de utländska produkternas innehåll, tillverkning och miljöpåverkan är nödvändig för ett sådant val, men den kan samtidigt vara svår att få.

Enligt Kretsloppsdelegationen (rapport 1998:23, Företag i kretslopp) engagerar sig allt fler företag på den svenska marknaden i miljö- och kretsloppsfrågorna. Utvecklingen började främst hos de stora företagen. Företagsledarna där ser i dag miljö- och kretsloppsfrågorna som självklara och nödvändiga att ta hänsyn till om företagen skall vara trovärdiga gentemot och uppfylla de krav som kommer från anställda, ägare, kunder, miljöorganisationer, politiker och myndigheter.

Enligt Kretsloppsdelegationen har industrin under de senaste åren bedrivit ett arbete för att kretsloppsanpassa verksamheten. Arbetet har i många fall varit framgångsrikt. Företagen har visat att förändringar är möjliga.

Miljömedvetandet har börjat tränga in i företagen på en bredare front. Det är inte längre endast miljöchefens angelägenhet utan även en fråga för produktutvecklare, inköpare och marknadsförare. Samtidigt visar det sig (Kretsloppsdelegationens rapport 1998:23, Företag i kretslopp) att varorna ännu inte kretsloppsanpassats i någon avgörande grad och att det stegvisa arbete som bedrivs inom näringslivet inte är tillräckligt för att samhället i stort skall nå de långsiktiga målen för resurshushållning och hållbar utveckling. Det behövs ett nytänkande och nya strategier.

Regeringen anser att det är viktigt att tillverkarna tar ett fortsatt ökat ansvar för att minska de negativa effekterna på hälsa och miljö av de produkter som de sätter på marknaden. Regeringen avser därför att verka för detta inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik bl.a. genom att fortsatt stimulera utvecklingen av marknadsdrivna styrmedel samt att i övrigt skapa tydliga spelregler och goda förutsättningar för aktörer att bedriva ett aktivt miljöarbete.

4.4 Handeln - importörer, exportörer och distributörer

Regeringens bedömning: Regeringen avser att verka för att importörer, exportörer och distributörer för vidare kunskap och information om produktens miljöbelastning till konsumenterna, avfallsaktörerna och övriga i produktkedjan.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Överensstämmer med Naturvårdsverkets bedömning. *ICA förbundet/ICAHandlarnas AB* menar att distributions- och försäljningsleden har ett särskilt ansvar att föra ut miljöinformation till konsumenterna och kunderna samt att också importörerna har en viktig roll.

Skälen för regeringens bedömning: Aktörerna i handelsledet har stora möjligheter att påverka utvecklingen inom en miljöorienterad produktpolitik. De bör ansvara för att kunderna erbjuds miljöanpassade varor men också för att förmedla krav från kunden vidare till tillverkaren. Handelsledet kan därmed aktivt påverka varornas utformning.

Aktörerna i handelsledet har ett särskilt ansvar för miljöinformation eftersom de ofta har direktkontakt med de slutliga användarna, såväl de privata som de offentliga. Den information producenten förmedlat skall föras vidare till konsumenterna via handelsledet. Konsumenten måste känna till varans eller tjänstens miljöegenskaper för att på basis av denna kunskap kunna göra ett miljöanpassat val.

Regeringen anser att det är viktigt att aktörerna i handelsledet för vidare kunskap och information om produktens miljöbelastning till övriga aktörer i produktkedjan. Regeringen avser därför att verka för detta inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik bl.a. genom att fortsatt stimulera utvecklingen av marknadsdrivna styrmedel samt att i övrigt skapa tydliga spelregler och förutsättningar för aktörer att bedriva ett aktivt miljöarbete.

4.5 Konsumenterna

Regeringens bedömning: Regeringen avser att verka för att konsumenterna ges goda förutsättningar för och stimuleras att agera miljöanpassat inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik. Konsumenterna bör få information om produktens miljöbelastning samt om hur den skall användas på ett miljömässigt acceptabelt sätt och hur produkten skall tas omhand när den har tjänat ut.

Regeringen avser vidare att verka för att konsumentaspekterna beaktas då system för källsortering utformas samt för en förbättrad information till hushållen om resultatet av deras arbete med att sortera avfall.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser anser att det skall vara lätt för konsumenterna att sortera och lämna avfall samt att den miljöinformation som tillhandahålls skall vara anpassad för olika grupper av konsumenter. *Konsumentverket* anser att konsumenterna skall tillhandahållas information utan att särskilt behöva efterfråga det.

Skälen för regeringens bedömning: Ett av de fyra konsumentpolitiska målen är att utveckla konsumtions- och produktionsmönster som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktig hållbar utveckling. Vidare skall Konsumentverket, inom sitt sektorsansvar för konsumentrelaterade miljöfrågor verka för att:

- varor och tjänster, utöver att vara funktionella och säkra, uppfyller höga krav på miljöanpassning samt är försedda med korrekt och relevant information,

- konsumenterna stimuleras till att leva och agera miljöanpassat, samt
- för att system för att ta hand om uttjänta varor är lätta att använda för hushållen.

Konsumentområdet är ett stort verksamhetsområde och hushållens agerande har i praktiken betydelse för alla de övergripande miljö-kvalitetsmålen.

En effekt av konsumenternas efterfrågan på miljöanpassade alternativ är att producenterna påverkas att tillverka miljöanpassade varor och tjänster i större utsträckning. Hållbara produktionsmönster kan således uppnås genom påverkan från konsumenterna och deras företrädare. Konsumentorganisationerna torde genom sin genomslagskraft ha särskilt goda förutsättningar att påverka producenterna.

En första förutsättning för att konsumenterna skall kunna agera miljöanpassat är att det finns miljömässigt godtagbara alternativ på marknaden. En andra förutsättning är att de har tillgång till lättillgänglig, korrekt och relevant information. Information som är relevant i detta sammanhang rör produktens tillverkningsätt, innehåll och användning liksom information om hur den skall tas om hand när den har tjänat ut.

Hushållen har en central roll i kretsloppsarbetet genom den möjlighet till källsortering som producenter och kommuner tillhandahåller.

Informationen om systemet varierar mellan olika delar av landet. Producenterna och kommunerna delar ansvaret för informationen om hantering av uttjänta förpackningar och returpapper samt övrigt avfall. Regeringen anser att det är viktigt att hushållen får enkel och samlad information om den lokala avfallshanteringen oavsett vem som har ansvaret. Regeringen anser vidare att informationen till hushållen måste förbättras för att hushållens engagemang i kretsloppsfrågor inte skall avta. Det är viktigt att konsumentaspekter beaktas då system för källsortering utformas.

Målkonflikter mellan miljöhänsyn och andra områden kan försvåra för konsumenterna att agera på ett miljöanpassat sätt. Ekologiskt producerade livsmedel är ofta dyrare än konventionellt producerade livsmedel. Vidare kan konflikter uppstå mellan miljö- och säkerhetsintressen då materialet i sängkläder och möbler måste flamskyddsbehandlas. En miljöorienterad produktpolitik måste således ta hänsyn till konflikten mellan miljöanpassning, produktsäkerhet, kostnader och hanterbarhet/funktion.

I mars 1999 gav regeringen Konsumentverket i uppdrag att inrätta en webbplats med hushållsrelaterad miljöinformation i syfte att underlätta för hushållen att ta ett ökat miljöansvar. Webbplatsen, som skall tas i drift år 2000, kommer bl.a. att innehålla hushållsrelaterad miljöinformation om varor och tjänster.

Regeringen har tagit initiativ till en informations- och insamlingskampanj om hushållens farliga avfall som genomförs av kommunerna. Målet med kampanjen är att öka allmänhetens kunskap om farligt avfall och farliga ämnen i varor. Syftet är att allmänheten skall ha kunskap om vad som är farligt avfall och i vilka produkter det finns farliga ämnen.

Allmänheten skall även ha kunskap om att sortera och lämna avfall på ett riktigt sätt. Kampanjen äger rum under våren 2000. Skr. 1999/2000:114

4.6 Avfallsaktörer

Regeringens bedömning: Regeringen avser att fortsätta att verka för att avfallsaktörerna omhändertar uttjänta produkter på ett miljömässigt godtagbart sätt.

Naturvårdsverkets bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Överensstämmer med Naturvårdsverkets bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Kommunerna ansvarar enligt miljöbalken för insamling, transport och omhändertagande av hushållsavfall såvida inte producentansvar är föreskrivet. Författningsreglerat producentansvar finns i dag för förpackningar, returpapper, däck och bilar. En förordning om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter träder i kraft fr.o.m. den 1 juli 2001.

Ett av avfallspolitikens övergripande mål är att minska avfallens farlighet. Detta förutsätter att de farliga materialen kan sorteras ut och omhändertaras på ett miljöriktigt sätt.

Många av dagens produkter innehåller farliga material och komponenter och skapar därför miljöproblem i avfallsledet. Kunskapen om produktens sammansättning eller konstruktion är ofta bristfällig hos avfallslämnaren eller hos den som hanterar avfallet. Bristen på kunskap medför att den uttjänta produkten inte kan hanteras på ett för miljön bra sätt. Det är i första hand producenten som har kunskap om produktens konstruktion. Producentens kunskap om produktens material och innehåll bör föras vidare till aktörerna i avfallsledet. Även avfallsaktörerna bör dock föra vidare den information som de har om det återvunna materialet till producenterna.

I dag återanvänds eller återvinns endast en liten del av konsumtionsavfallet. En stor del av det avfall som i dag deponeras kan med fördel återvinnas eller behandlas på ett miljömässigt bättre sätt. Varje avfallsslag bör behandlas utifrån dess inneboende egenskaper och användningsmöjligheter. För att avfallet skall kunna nyttiggöras krävs att det sorteras och separeras. Regeringen har mot denna bakgrund vidtagit flera åtgärder för att styra mot ett bättre omhändertagande av avfallet t.ex. genom skatt på det avfall som deponeras och förbud mot deponering av vissa avfallsslag.

Regeringen anser att avfallsaktörerna genom att omhänderta uttjänta produkter på ett miljömässigt godtagbart sätt har en viktig roll inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik. Regeringen avser därför att fortsatt skapa tydliga spelregler och förutsättningar för avfallsaktörerna att bedriva ett aktivt miljöarbete.

Regeringen har givit Naturvårdsverket i uppdrag att redovisa de nivåer av återanvändning och återvinning som producenterna nått upp till vad gäller förpackningar, däck, returpapper och bilar. Verket skall vid behov

föreslå nödvändiga ändringar i regelverket. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 juni 2000.

Regeringen har även givit Naturvårdsverket i uppdrag att kartlägga hur kommunerna planerar att omhänderta sitt avfall. I uppdraget ingår bl.a. att bedöma om ytterligare åtgärder behövs för att förbättra omhändertagandet av avfall genom en ökad materialåtervinning och kompostering. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 30 juni 2000.

Utöver dessa uppdrag har även en särskild utredare (dir. 2000:28) utsetts för att göra en bred översyn av producentansvaret och omhändertagandet av uttjänta produkter. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 juli 2001.

4.7 Övriga aktörer

Ett framgångsrikt miljöarbete på produktsidan kan ofta härledas till en progressiv och visionär företagsledning. Flera stora svenska företag har kommit så långt att miljöfrågan integrerats i företagets affärsidé. Ett exempel på ett relativt nytt sätt att bedriva affärer är s.k. funktionsförsäljning, dvs. försäljning av en viss funktion istället för försäljning av en vara. Möjligheten att ersätta försäljning av varor med försäljning av en funktion skulle kunna leda till minskad miljöpåverkan och minskad resursförbrukning. Även aktörer i den finansiella sektorn, såsom banker och försäkringsbolag, arbetar i allt större utsträckning med miljöfrågor. Kunderna erbjuds miljöanpassade produkter.

Det ökade intresset för miljöfrågor vid placering av pengar har bl.a. tagit sig uttryck i att det inrättats miljöfonder. I januari 2000 hade svenskarna placerat ca 2,84 miljarder kronor i de svenska miljöfonderna vilket motsvarar ca 0,4 % av det totala fondsparandet i Sverige (Svensk Fondstatistik). Under de senaste 18 månaderna har fem nya miljöfonder startats, och förmögenheten i miljöfonder har ökat med 640 miljoner kronor (Naturvårdsverkets rapport nr 5055, Nordiska Miljöfonder 1999).

En ytterligare faktor som kan komma att påverka den finansiella sektorn är att omvärlden har uppmärksammat de finansiella aktörernas stora möjligheter att förändra och driva på utvecklingen. Genom att koppla miljökrav till de finansiella strömmarna är det möjligt för banker och försäkringsbolag att påverka samhällets utveckling i positiv riktning.

Banker och försäkringsbolag har behov av lättillgänglig information om företagens miljöarbete för att kunna verka för en hållbar utveckling. Försäkringsbolagen påverkas som försäkringsgivare av de risker som bristen på framåtsyftande miljöarbete kan innebära. Vissa försäkringsbolag har försökt främja företagens miljöarbete och instiftat index som rankar företag efter insatser för miljö, kvalitet, hälsa och säkerhet.

Utöver bankers och försäkringsbolags efterfrågan på miljöinformation finns en efterfrågan från revisorer, fastighetsmäklare, media, upplysningsföretag, länsstyrelser, kommuner, finansanalytiker, investerare och från allmänheten samt från kunder hos och leverantörer till företag.

5 Strategi och fortsatt arbete för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik

Skr. 1999/2000:114

Regeringen anser att en miljöorienterad produktpolitik bör formuleras för att utgöra en vägledning för arbetet såväl nationellt som inom EU och globalt.

Målet med en miljöorienterad produktpolitik är att få fram produkter som leder till minsta möjliga negativa påverkan på människors hälsa eller på miljön i varje led under produkternas livscykel. Produkter bör vara material- och energieffektiva, samtidigt som de inte bör innehålla eller kräva användning av ämnen som kan ge negativa effekter på miljön eller på människors hälsa. En internationellt etablerad miljöorienterad produktpolitik bidrar dessutom till en väl fungerande inre marknad, konkurrensfördelar för Europa samt minskade handelshinder globalt.

För att målet skall nås bör arbetet utgå från ett urval av nationellt och internationellt fastlagda principer. Det är också av största vikt att de riktlinjer som lagts fast för kemikalier i varor genomförs. Detta gäller även de fastlagda riktlinjerna för avfallshantering och en effektiv och långsiktigt hållbar material- och energianvändning. Regeringen avser i det fortsatta arbetet verka för att ett sådant synsätt skall få genomslag även inom EU och globalt.

Regeringen avser t.ex. att inom ramen för arbetet med EU:s sjätte miljöhandlingsprogram verka för en gemensam princip om minimering av produkters miljöbelastning och om producenters ansvar för produkters miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv. Programmet bör utformas så att det kommer att stödja arbetet med en miljöorienterad produktpolitik.

Regeringen avser att fortsatt stimulera utvecklingen av frivilliga och marknadsdrivna styrmedel och i övrigt skapa tydliga spelregler. Inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik bör möjligheten till samordning mellan såväl befintliga som nya produktrelaterade styrmedel beaktas så att möjliga synergieffekter tillvaratas.

Regeringen avser att fortsatt främja att miljöledningssystem införs i såväl privat som offentlig sektor. Företagens inköp och den offentliga upphandlingen bör vara en pådrivande kraft i arbetet med ett ekologiskt hållbart samhälle. Sverige skall verka för att EG:s direktiv klargörs eller ändras så att det tydligt framgår att höga krav på miljöanpassning är möjliga att ställa.

En miljöorienterad produktpolitik bör innehålla en vägledande princip om olika aktörers ansvar för miljöinformation. Miljömärkning och miljövarudeklarationer bör fortsatt utvecklas. Regeringen avser att, inom ramen för det nordiska och det europeiska samarbetet, bidra till en samordning mellan gemenskapens system och det nordiska systemet Svanen, i enlighet med vad som föreskrivs i EG:s reviderade förordning om ett gemenskapssystem för tilldelning av miljömärke.

Regeringen avser att verka för att konsumenterna ges förutsättningar för och stimuleras till att agera miljöanpassat inom ramen för en miljöorienterad produktpolitik. Regeringen avser att verka för att konsumentaspekter beaktas då system för källsortering utformas samt för

förbättrad information till hushållen om resultatet av deras arbete med att sortera avfall.

Ökad kunskap om produkters miljöpåverkan är nödvändig för att berörda aktörer i samverkan skall kunna förebygga och lösa miljöproblemen kopplade till produkters utformning, framställning, användning och omhändertagande. En helhetssyn kring produkters miljöbelastning är nödvändig för en effektiv prioritering mellan alternativa åtgärder.

För att förverkliga en miljöorienterad produktpolitik behövs fördjupade kunskaper och nya hjälpmedel inom flera områden. Det gäller bl.a. utformning av produkter, miljöanpassad konstruktion samt metoder och redskap för miljövärderingar av alla steg i kedjan. I det kommande arbetet med den forskningspolitiska propositionen bör behovet av forskning för att nå målet med en miljöorienterad produktpolitik behandlas. Detta är också viktigt att beakta i arbetet med EU:s kommande program för forskning och utveckling.

Standardiseringsarbetet bör inriktas på att eftersträva en optimering av produktens funktion samtidigt som miljöpåverkan minimeras genom att miljöhänsyn integreras i produkt- och materialstandarder.

Regeringen avser att verka för att en miljöorienterad produktpolitik som skapar förutsättningar för en effektiv inre marknad där ett starkt skydd för människors hälsa och för miljön säkerställs. En sådan politik bidrar även till en hållbar utveckling inom dagens internationella handelssystem.

En miljöorienterad produktpolitik är ett viktigt verktyg för att uppnå en balans mellan handelsregelverket och många av de internationella miljökonventionerna och Sverige bör i det internationella arbetet verka för att dessa blir ömsesidigt stödjande och att målkonflikter undviks. Sverige bör verka för att WTO och dess avtal bl.a. stödjer miljörelaterade märknings- och certifieringssystem, och därmed en miljöorienterad produktpolitik, så att WTO på detta sätt kan bidra till en hållbar utveckling. Sverige bör i detta sammanhang verka för att stabila investeringsregler upprättas på regional eller internationell nivå som omöjliggör för länder att konkurrera om utländska direktinvesteringar genom att sänka miljökraven.

Ansvar för att förbättra miljön vilar på oss alla. Alla delar av samhället; den offentliga sektorn, näringslivet, organisationer och enskilda medborgare måste medverka. Här ingår även ett ansvar för arbetsmiljön, och att hantering och arbete med produkter under hela livscykeln kan utföras på ett för arbetstagarna säkert sätt. Regeringen avser att fortsätta den dialog med näringslivet och övriga aktörer som påbörjats för att det breda ansvarstagande som behövs skall komma till stånd.

Vid miljöministermötet i Weimar våren 1999 enades miljöministrarna om att en gemensam strategi för att minska miljöpåverkan från produkter under hela livscykeln behövs inom EU. Kommissionen planerar att presentera en grönbok om integrerad produktpolicy (IPP) år 2000. Regeringen avser att fortsatt verka för att EU:s arbete med en integrerad produktpolicy intensifieras genom att driva på och konkretisera arbetet i enlighet med vad regeringen redovisar i denna skrivelse. Slutsatserna i

Weimar ger stöd för detta arbete. Regeringen avser att ta upp denna fråga under Sveriges ordförandeskap i Europeiska rådet under våren 2001. Skr. 1999/2000:114

Motsvarande bör även ske i globala sammanhang. Här gäller det att förbättra förhandlingsklimatet mellan i-, och u-länder samt stärka det regionala och bilaterala samarbete som rör hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Det är även regeringens intention att frågan om en miljöorienterad produktpolitik tydligt skall komma till uttryck och återspeglas i det arbete med att ta fram strategier för integrering av miljöskydd och hållbar utveckling som sker inom EU och som skall rapporteras till Europeiska rådet i Göteborg år 2001.

Förteckning över remissinstanser - Kretsloppsdelegationens rapport Rapport 1997:19

Följande remissinstanser har avgett yttrande över Kretsloppsdelegationens rapport Producentansvar för varor - förslag och idé (Rapport 1997:19): Göta hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Stockholm, Kommerskollegium, Läkemedelsverket (LV), Apoteksbolaget AB, Vägverket, Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Nämnden för offentlig upphandling (NOU), Lunds universitet (Från Lunds tekniska högskola, Lunds universitets matematisk-naturvetenskapliga fakultet samt Internationella Institutet för Industriell Miljöekonomi vid Lunds universitet) Chalmers Tekniska Högskola, Statens jordbruksverk, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Arbetslivsinstitutet, Arbetarskyddsstyrelsen (ASS), Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Boverket, Byggforskningsrådet (BFR), Konsumentverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Statens naturvårdsverk (SNV), Koncessionsnämnden för miljöskydd, Kemikalieinspektionen (KemI), Sollentuna kommun, Olofströms kommun, Helsingborgs kommun, Malmö kommun (Både från Gatu- och trafiknämnden samt Miljönämnden), Göteborgs kommun, Borås kommun (Både från Gatunämnden och Miljöskyddskontoret), Marks kommun, Bodens kommun, Svenska Kommunförbundet, Svensk Handel, Sveriges Industriförbund, Kooperativa förbundet (KF), Föreningen Skogsindustrierna, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Arbetsgivareförening (SAF), Asea Brown Boveri (ABB), Bilindustriföreningen, Byggsektorns kretsloppsråd, Electrolux, Företagarnas riksorganisation, Gotthard-Ragnsells Elektronikåtervinning AB, HSB:s Riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, ICA förbundet, IKEA of Sweden AB, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Mo och Domsjö AB, MobilTeleLeverantörerna - MTL, Näringslivets nämnd för regelgranskning, Plast och Kemibranscherna, Ragn-Sells AB, Småföretagsdelegationen, Svenska Förpackningsinsamlingen, Svensk Industriförening (Sinf), Svenska Elektronikförbundet, Svenska Järn och Metallskrothandlareföreningen, Svenska Renhållningsverksföreningen (RVF), Sveriges Bilskrotares Riksförbund, Sveriges Ekokommuners Förening (SEKOM), Sveriges Fastighetsägareförbund, Sveriges Försäkringsförbund, Villaägarnas riksförbund, WMI Sellbergs AB, Återvinningsindustrierna (ÅI) och Finansinspektionen.

Yttranden har dessutom inkommit från Miljöstudenter i Karlstad, Sveriges Radio- & Hemelektronikleverantörer, Livsmedelsindustrierna, Lars Löfstedt (privatperson, Saltsjöbaden) och Kommunförbundet i Stockholms län.

Statens lantbruksuniversitet (SLU), Länsstyrelsen i Stockholms län, Skr. 1999/2000:114
Nämnden för offentlig upphandling (NOU) och Småföretagsdelegationen Bilaga 1
har förklarat att de avstår från att yttra sig.

Förteckning över remissinstanser - Naturvårdsverkets rapport Rapport 5043

Följande remissinstanser har avgett yttrande över Naturvårdsverkets rapport Producenters ansvar för varors miljöpåverkan (Rapport 5043): Svea Hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Statskontoret, Kommerskollegium, Statens räddningsverk (SRV), Läkemedelsverket (LV), Apoteket AB, Ekonomistyrningsverket, Riksrevisionsverket (RRV), Nämnden för offentlig upphandling (NOU), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Konsumentverket, Lunds universitet, Chalmers Tekniska Högskola, Statens Jordbruksverk, Kemikalieinspektionen (KemI), Boverket, Byggforskningsrådet (BRF), Arbetslivsinstitutet, Arbetarskyddsstyrelsen (ASS), Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Statens Energimyndighet, Konkurrensverket, Olofströms kommun, Helsingborgs kommun, Malmö kommun, Borås kommun, Göteborgs kommun, Marks kommun, Bodens kommun, Svensk Handel, Sveriges Industriförbund, Företagarnas Riksorganisation, Föreningen Skogsindustrierna, Sveriges Försäkringsförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Näringslivets nämnd för regelgranskning, Bilindustriföreningen, Byggherreföreningen, Byggsektorns Kretsloppsråd, Hyresgästernas Riksförbund, ICA Förbundet/ICA Handlarnas AB, Kemikontoret, Pressretur AB, Standardiseringsgruppen - STG, Svensk Industriförening (Sinf), Svenska IT-Företagens organisation (SITO), Svenska Järn och Metalls krothandlareföreningen, RVF - Svenska Renhållningsverksföreningen, Sveriges Fastighetsägareförbund, Sveriges Verkstadsindustrier, Villaägarnas riksförbund och Återvinningsindustrierna

Yttranden har dessutom inkommit från Centrala Antennföreningen - CANT, Sveriges Radio & Hemelektronikleverantörer - SRL, Järn & Byggvaruleverantörernas förening - JLF, Leverantörsföreningen för elektriska handverktyg - LEH, Svenska Pappersgrossistförbundet - SP, vilka inkommit med ett gemensamt svar, AB Trätek, Institutet för träteknisk forskning samt Ericsson Sverige AB

Kammarrätten i Stockholm, Jernkontoret, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Ragn-Sells AB och Sveriges Bilskrotares Riksförbund (SBR) har förklarat att de avstår från att yttra sig.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 maj 2000

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Thalén, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: Kjell Larsson

Regeringen beslutar skrivelse 1999/2000:114 En miljöorienterad produktpolitik